LIBER TERTIVS
DE QVIBVS-
DAM
CONTROVERSIIS
CHRISTIANAE
RELIGIONIS

INTER CATHOLICOS ET HÆRETICOS NOSTRI temporis agitari solitis.

AVTHORE DAVIDE CAMERARIO PRESBYTERO SCOTO.

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISSIMVM PRINCIPEM Ioannem Garziam S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalem Melinum.

CATHALAVNI.
Apud Iacobum Theuenym Typographum & Bibliopolam;
M. D. C. XXVII.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI IOANNI GARZIAE S. R. E. CARDINALI MELINO,

SVPREMI D. N. VRBANI VIII. PAPÆ in vrbe Vicario, ac sanctæ Inquisitionis Præsidi,

DAVID CAMERARIVS PRESBYTER SCOTVS OBSEQVIVM.

LIIS *alia*, Illustrissime Cardinalis, *nuperrimè opuscula dedicaui, hunc enim honorem atque obseruantiam personarum ratio dignitasque postulabat, atque singularis in me vniuersosque gentis nostræ homines beneficentia, quoddam grati animi pignus, & insigne optimo iure expetebat; Hæ verò de religionis controuersijs disceptationes sine controuersiâ ad te totæ conuerti debuerunt. Quò enim meliùs ac tutiùs diuerterent? quàm ad eum qui summus sagacissimusque hæreseon inquisitor, errorum capitalis hostis, Romanæ auitaque veritatis acerrimus vindex, Christianæ libertatis vigilantissimus defensor & assertor, summorum trium Pontificum, nunquam interrupta perturbataque serie, esset Vicarius: cuius grauissimo iudicio approbarentur, amplissima auctoritate confirmarentur, firmissimoque præsidio communirentur. Hunc igitur illarum quasi ingenitum ad te cursum impedire tam mihi non libuit quam non licuit. Licuit autem nullo pacto. Vnde enim illis aut firmius præsidium, aut clarius decus quàm ex te, sperarem posse contingere? Tanta est enim tua in me beneuolentia, & tam insignis liberalitas, vt hoc in opere dicando, beneficium non dare, imò ne reddere quidem, sed exiguum duntaxat grati animi indicium obscurè monstrare, & tuorum erga me meritorum non penitus senescentem memoriam significare me fatear. Nam quid aut ingenium meum, aut scientia, quid industria potest elaborare, quod tua sit dignum nobilitate, humanitati queat gratificari, coruscantis denique purpuræ maiestatem merito non perhorrescat. Verumenimuero hæc vnde mihi metus suboriri debere, te tuo, vt dicitur, pede non metienti videretur, mirificè animum meum de te summa & optima quæque cogitantem in spem certam inducunt, fore vt ante-*

lucanæ hæ vigiliæ in lucem tam claram prodeant & diuturnam, vt occasum necesse sit nunquam pertimescere. Hoc mihi ipsum Aurij Melini (sic enim maiores tui, Ciceronis etiam tempore florentissimi nobiles dicebantur) nomen pollicetur. Melli illud quàm affine! quàm cognatum auro! Illud profectò huic opusculo immortalitatis scilicet nota perpetuitatem portendit: huius fulgor præclara quædam decora promittit & ornamenta. Quid quod Melini rebus gerendis nati potiùs quàm educati, tot retroactis annis, multa eaque diuersa & maxima Christianæ Reipublicæ tanta cum laude munera obierint? vt ea ipsa non tam familiæ tuæ dignitatem & splendorem attulisse, quàm ab illa accepisse, Et nunc à te copiosissimè haurire non iniuriâ omnes debeant fateri.

Profectò huic facilè adducor, vt credam huic meo libro, aureum Melini nomen ipsa in fronte gerenti, multùm auctoritatis esse accessurum: quippe in quem tantæ nobilitatis vir, suæ gentis clarissimum sidus, benignos radios, intuendo, dignetur vibrare. Illum ergo ad patrocinium tuum sponte properantem sua, malui amplitudini tuæ consecrando, qualem qualem grati & obseruantis animi conciliare opinionem, quàm manifestam ingrati non dedicando suspicionem incurrere.

Vale.

PARS PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

§. I.us

QVÆNAM SIT VERA DEI ECCLESIA IN TERRIS.

DARI aliquam veram Christi Ecclesiam & nos supponimus, & non negant hæretici. Reliquum ergo est vt videamus quęnam sit hæc Ecclesia. Dicendum autem est veram Christi Ecclesiam eam esse, quæ Romana vulgo dicitur & Catholica, Romano Pontifici pro tempore existenti obtemperans. Nec posse vllam aliam congregationem, Sectariorum præsertim nostri temporis ab illa dissidentem in doctrinâ fidei, veræ Ecclesiæ nomine insigniri nisi falsò & temerè.

Conclusio hæc nostra, quoad vtramque eius partem est de fide, & probatur. Ac primò quidem quoad primam partem, quia Ecclesia Romana est vna, sancta &c. adeoque notis illis insignita, quæ veræ Ecclesiæ Christi sunt certissima indicia, ergo &c. Antecedens explicabitur & probabitur quoad omnes suas partes paragraphis sequentibus. quoad secundam partem conclusio probatur, quia nulla alia congregatio præsertim Sectariorum nostri temporis, à Romanâ dissidens in doctrina fidei est vna, sancta, Catholica &c. Ergo &c: Antecedens cōstabit ex dicendis paragraphis sequentib'. Consequentia est euidens.

§. 2.us

AN VERBI DEI PRÆDICATIO ET LEGITIMVS SACRAMENTORVM VSVS SINT VERÆ NOTÆ ECCLESIÆ.

VT videamus an Ecclesia Romana sit vna, sancta, reliquasq; habeat verę Ecclesię notas, videndū est 1. an notę assignatę ab hęre-

ticis sint verę notę. Existimauit Caluin⁹ l. 4. inst. 1. numero 9. quem sequuti sunt hæretici nostri temporis, hæc duo sufficere ad inueniendam veram Ecclesiam, esseque veræ Ecclesiæ notas. Contra hos tamen.

Certa verissimaque est sententia non esse hæc veræ Ecclesiæ notas.

Probatur primo. Si recta Sacramentorum administratio vera esset nota Ecclesiæ, in falsa Ecclesia non haberet locum, vel si haberet vera esset, non falsa. Sed in nostra Ecclesiâ locum habet, ergo &c. Maior per se patet. Minor probatur. Si in nostra Ecclesiâ non est recta Sacramentorum administratio, Caluinus & præcipui sectarij baptizati non erunt, cùm in nostra sola sint baptizati, hoc autem aduersarij non concedent. Ergo &c.

Probatur 2. Nam notæ vt constat ex vi termini rem denotare debent, notam facere & distinguere, adeoque notiores & euidentiores esse debent ipsa re quam denotant. Nam si minus notę vel æquè ignotę essent qui per illas demonstraret, ignotum per ignotius, vel æquè ignotum probaret; quod certè non esset probare sed nugari: Syncera autem Sacramentorum administratio & legitima verbi Dei prædicatio non sunt notiores Ecclesiâ, vt consideranti patebit.

3. Probatur hæc non esse veras notas Ecclesiæ. Nam cæteras reijcere, & his duabus insistere Sophisticum est, & mera petitio principij, quantumlibet specioso verborum inuolucro obducatur. Hoc sic demonstro. Nihil enim aliud est Ecclesiam per has notas ostendere, quàm idem per idem demonstrare. Cùm enim quæritur quænam sit vera Ecclesia, sensus quæstionis iuxta seurinam & immediatam verborum significationem est iste, quænam sit illa congregatio fidelium quæ veram verbi & Sacramentorum administrationem habeat. Quando igitur Sectarij veram doctrinam & rectum Sacramentorum vsum tanquam Ecclesiæ notas obtrudunt, quæstionem ipsam fugiunt, & idem per idem quasi per gyrum acti demonstrant, nec interrogantem instruunt sed deludunt. Deinde hæ notæ pugnant contra illos: nam doctissimi illorum (inter cæteros Caluinus lib. 4. inst. cap. 3 sectione 4.) aiunt Ecclesiam pastoribus carere non posse. Si ergo protestantium Ecclesiam vel vno hoc aliquando caruisse probauero, simul etiam non esse veram Christi Ecclesiam demonstrabo. Quod autem non semel sed sæpe id accideret, sic ostendo. Ante Lutheri & Caluini ab Ecclesiâ nostra Catholica discessionem, ne vnum quidem exemplum aduersarij proferre possunt, quo probent certum aliquem verbum & Sacramenta ritu protestantico administrasse. Signum ergo est non esse hæc veras Ecclesiæ notas. Vide

hac de re Briellium in Apologiâ protestantium pro Ecclesiâ Romana tractatu 2. cap. 3. sect. 11. Baltazarem Chanassium lib. 2. de notis Ecclesiæ cap. 1. Valentam in controuersia de vera Ecclesiâ cap. 19. & alios.

§. 3.us

ASSIGNANTVR SIMVL ET PROBANTVR VERÆ ECCLESIÆ NOTÆ ET PROPRIETATES.

Refutatis notis quas adferunt hæretici superest vt veras adferamus simul ac probemus. Dicendum igitur est Ecclesiæ Catholicæ veras notas has esse, vt sit clara & omnibus conspicua, vt nec sit vnius prouinciæ sed per orbem diffusa, antiqua, vt sit & appelletur Apostolica, vt in se habeat legitimam Pastorum ordinationem & vocationem, vt sit sancta, vt sit vna. Hanc propositionem per partes probabimus.

Prima pars, nempe quod debeat esse clara & conspicua. Probatur, quia claritas atque splendor Ecclesiæ ita in diuinis literis exprimitur, vt is hominum cœtus qui eo careat, Ecclesia Dei censeri non posset. Hanc enim talem fore (psalmo 88. vers. 38.) Dauid in spiritu videbat, cùm dixit in persona Dei Patris, *Et thronus eius sicut Luna perfecta in æternum: & testis in cœlo fidelis.* Et rursum psal. 18. *In Sole posuit tabernaculum suum.* Id est in manifestatione posuit sanctam Ecclesiam, ait Augustinus expositione 21. post medium, & tractatu 2. in Epistolam Ioannis. Eiusmodi etiam Ecclesiæ notam Isaias cap. 12. Daniel cap. 2. Michæas cap. 4. significarunt veram esse cùm Ecclesiam monti magno & conspicuo compararunt, qui nullo modo abscondi potest, vt in ea loca Hieronymus & Sanctus Augustinus tractatu 10. in epistolam Ioannis ante med. exponunt. Nec minùs perspicuè hæc eadem nota in nouo testamento exprimitur. Postquam enim Christus discipulos multa seorsum à turba docuisset, sic eos totius Ecclesiæ personam gerentes alloquitur. Math. 5 vers. 15. *Vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi super montem posita.* Et Mathæi 24. vers. 23. *Si quis*, inquit, *vobis dixerit, Ecce hic est Christus, Ecce illic, nolite credere.* Et iterum, *Si dixerint vobis, ecce in deserto* (quasi vbi non est frequentia multitudinis, ait Aug. lib. de vnitate Ecclesiæ cap. 22,) *Nolite exire.*

Probatur iam secunda Ecclesiæ nota, videlicet quod non sit vnius prouinciæ, sed per orbem terrarum diffusa. Hoc euidens etiam est ex

diuinis litteris. Ac primùm quidem de Ecclesiæ propagatione in psal. 18. habetur. *In omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.* quem locum de Ecclesiâ intelligi locupletissimus testis est Apostolus Paulus ad Romanos 10. Deinde psal. 2. huius per orbem Ecclesiæ dispersionis promissio inuenitur. *Filius meus es tu*, mox de Ecclesiâ subijcitur: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuam terminos terræ.* Nemo Christianus, ait August. lib. de vnitate Ecclesiæ capite 3. hanc hæreditatem aliud esse quàm Ecclesiam vnquam intellexit. Et vt alia prætermittam, clarissima sunt illa noui testamenti loca quibus Apostoli Mathæi vltimo & alibi iubentur docere omnes gentes, prædicare (Marci 16.) Euangelium omni creaturæ, & Christi testes fieri, non solùm in Hierusalem, & in omni Iudæâ & Samariâ, sed vsque ad vltimum terræ.

Probatur tertia Ecclesiæ nota, nempe quod debeat esse antiqua. Probatur autem, quia patres ad hæreses comprimendas & improbandas, hoc signo veluti Lydio lapide vsi sunt. *Qui estis vos* [inquit Tertulianus lib. de prescript. cap. 14.) *vnde, & quando venistis?* Et Hilarius lib. 6. de Trinitate, *Tarde* [inquit] *hos pijssimos Doctores ætas nunc huius sæculi protulit: sero hos habuit fides mea.* Et Hieronymus in epistolâ ad Pammachium. *Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod ante nesciuimus? vsque in hunc diem sine ista doctrinâ mundus Christianus fuit.* Et contra Luciferum in fine, *Hoc ipso* [inquit) *quod posterius instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus pronunciauit.* Quibus Patrum vocibus, vt olim hæretici vehementer vrgebantur, sic & nostræ tempestatis sectarios iure incessimus. Ecclesia enim deficere & errare non potest, ac proinde illa Ecclesia quæ tam recentem ortum habet post tot sæcula, huiusmodi esse nequit. Ac primùm quidem diuinæ literæ abundè testantur. Nam Ecclesiam supra Petram ædificatam & aduersus eam ne portas quidem inferi præualituras in Math. habemus cap. 16. in eadem Christum futurum vsque ad consummationem sæculi habemus Marci 28. quam promissionē Apostolis factā ad cæteros quoq; qui in Ecclesia pertinere Diuus Augustinus, Leo vterque primus & secundus authores sunt. Paulus autem 1ª ad Timotheum clarè columnam & firmamentum veritatis appellat, veritas autem Domini manet in æternum.

Probanda nunc est quarta Ecclesiæ nota nempe quod sit Apostolica. Et ne ambiguitate vocabuli quisquam fallatur, sciendum est dum Ecclesiæ Apostolicæ nomen tribuimus, Patriarchas aut Prophetas nos haudquaquam excludere. Ædificata enim Ecclesiâ est super funda-

mentum

mentum Apostolorum & Prophetarum, ad Hebræos 2. versu 20. Et quod Apostoli iam factum orbi nunciarunt, Prophetæ futurum aliquando prædixerunt. Dicitur autem Apostolica tum quia ab Apostolis per varias orbis partes propagata est, prout ad Romanos 10. versu 18. & psal. 18. versu 5. habetur, *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Tum etiam quia primus fidelibus ab iisdem Apostolis tradita in Ecclesià perpetuà successione conseruata est. Atque hinc fit, quod vnica via atque ratio, qua Ecclesia iam Apostolica ne sit cognoscatur, Episcoporum, atque Pastorum in eadem doctrinà perpetua successio censeatur. Quod cùm Patres optimè animaduerterent, ab hæreticis omnium ætatum atque temporum eam diligenter expetiuerunt. Et inter cæteros primus Tertullianus lib. de perscrip. cap. 11. *Edant* (inquit) *origines Ecclesiarum suarum, euoluant ordinem Episcoporum, ita per successiones ab initio decurrentes, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseuerarent, auctorem habuerunt & antecessorem.* Cuius vestigijs & eius discipulus magnus Cyprianus lib. 1. pro epist. 6. ad Magnum ante medium insistens, contra Nouatianos argumento à successione deducto vtitur *Si enim* (inquit) *apud Nouatianum est* (Ecclesia) *apud Cornelium Romanum non fuit, qui Fabiano Episcopo legitima ordinatione successit.* Idem facit Epiphanius hæresi 27. post medium, ipsosque Romanos Pontifices enumerat Idem denique Augustinus in psal. contra partem Donati post medium tomo 7, *Numerate* [inquit] *Sacerdotes primò ab ipsa sede Petri, & in ordine illorum patrum quis cui successerit videte.* Et epist. 164. initio, & contra epist. funda. cap. 4. *Tenet* [inquit) *me ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum successio,* Hæc cùm ita se habeant, videant hæretici quàm consentaneè cum Tertulliano (de præscrip. circa med:) petamus vt Episcoporum suorum ordines euoluant, & cum optato Mileuitano lib. 2. contra Parmen. vt suarum cathedrarum origines ostendant, qui sibi Ecclesiam sanctam vendicant.

Quinta propositionis pars, nempe quod legitima Pastorum ordinatio & vocatio sit vera Ecclesiæ nota, probatur. Nam Ecclesia nequit esse absq; Pastoribus & Episcopis, vt egregiè docet Diuus Cyprianus Epist. ad Puppian, qui Ecclesiam definit esse plebem Episcopo adunatam. Et Hieronymus contra Lucif. cùm ait, Ecclesiam non esse quæ non habet sacerdotes. Id quod apertè patet ex Paulo Apostolo ad Ephesios 4. versu vltimo, qui Christum dedisse Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerij, docet Seruator etiam Ioan-

nis 10. versu 12. gregem pastoribus destitutum necessariò perire. *Mercenarius* (inquit) *fugit lupus rapit & dispergit oues*. Episcopos autem huius gregis esse pastores patet ex capite 20. Act. Apostolorum versu 28. *Attendite vobis & vniuerso gregi, quos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Hi tamen Pastores & vocari debent & ordinari. *Neque enim quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron*. Ad Hebræos 5. versu 4. Et *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* Ad Romanos 10. versu 15. Ordinari autem non possunt nisi illâ manuum impositione, de quâ Apostolus loquebatur 1. ad Timotheum 5. cùm diceret, *Manus nemini imposueris*. Sed nec quæcunque & à quocunque adhibita manuum impositio ordinationi sufficit, sed ea necessariò requiritur quæ ab Episcopis fit, quod cùm vsus in Ecclesiâ conseruatus indicat, tùm etiam vocabulum illud præsbyteri in loco Pauli paulò ante allato, comprobat, quod cœtum Episcoporum significare Chrysostomus homiliâ 14. in cap. 4. 3. ad Timotheum tom. 3. Theophilactus in commentarijs eius loci, OEcumenius & alij authores sunt.

Sexta pars nostræ assertionis, nempe quod Ecclesia debeat esse sancta probatur. Nam eatenus Ecclesia dicitur sancta, quatenus Christi sanguine tincta est. Præterea quia non nisi intra eius septa Sancti inueniuntur, vel denique sancta dicitur & verissimè, quia fides quâ Ecclesiæ membra inter se coalescunt, sancta sit & sacra. Hac ratione fideles in diuinis literis sanctorum nomine appellantur frequentissimè, vt act. 9. versu 13. & 26. versu 10. & ad Romanos 12. versu 13. Sunt & aliæ causæ quamobrem sancta dicatur Ecclesia. quibus prætermissis obiter notabis non ideo sanctam dici, quod peccatores atque reprobos planè reijciat, sed propter tres allatas rationes.

Septima propositionis pars, nempe quod vnitas sit Ecclesiæ nota, probatur. Nam in Symbolo eidem attribuitur, & in diuinis literis inuenitur. Hanc enim significat sponsus in Canticis cap. 6. vers. 5. clamans. *Vna Columba mea, perfecta mea*. Hanc etiam expressit Apostolus ad Ephesios 4. versu 4. cùm dixit, *Vnum corpus, vnus Spiritus, sicut vocati estis in vnâ Spe vocationis vestræ*. Ad hanc etiam vnitatem conseruandam datos à Christo fuisse Apostolos, Prophetas, Doctores Paulus Apostolus ad Ephesios 4. docet, *Vt occurramus* (inquit) *omnes in vnitatem fidei, ne circumferamur omni vento doctrinæ*. Atque hæc de Ecclesiæ notis dixisse sufficiat.

§. 4.us.

OSTENDITVR PRÆDICTAS PROPRIETATES HÆRETICORVM SYNAGOGÆ NON CONVENIRE, SED ECCLESIÆ CATHOLICÆ, ROMANÆ, ET EAM ESSE VERAM ECCLESIAM.

PRædictas proprietates & notas hæreticorum Sinagogæ non conuenire per se euidens est. Et primam quidem illis non conuenire vel ipsi testes locupletissimi sunt. Nam eorum aliqui, tantùm abest vt veram Ecclesiam illustrem faciant, vt prorsus inuisibilem constituant, quod tam fraudulenter faciunt & ad suum tegendum errorem, & Catholicorum obiectiones euitandas, quibus eos molestare solent, dum vbinam eorum Ecclesia totos mille & ampliùs annos latuerit, quęrunt. Iia Caluinus in præfatione inst. post med. *Non parum à vero* (inquit) *aberrant dum Ecclesiamnon agnoscunt: nisi quam præsenti oculo cernant.* Et infra. *Fremunt nisi Ecclesia Dei semper ostendatur.* Et rursum in prologo contra Sotum. *Quin potiùs permittamus Domino, vt quando ipse solus nouit qui sui sunt, interdum etiam Ecclisiæ suæ exteriorem notitiam ab hominum aspectu auferat.*

Secundam etiam notam ipsorum Synagogæ non conuenire patet, quia nec fuit nec est per orbem diffusa. Hanc obiectionem si Sectarij fouere volent, ostendant oportet sectam suam longè latéque per orbem terrarum diffusam, quod nunquam valebunt, cùm certum sit, eandem in paucis Septentrionis regionibus esse conclusam, mare nunquam pertransisse, in Africâ, Asiâ, præcipuis orbis partibus de eâ nunquam auditum. Quin etsi quod absit, virus hoc pestiferum ad plurimas Prouincias se diffunderet, non ideo magis esset Ecclesia, quoniam non vna protestantium est secta, sed tot tamque inter se pugnantes; vt magis à se inuicem, quàm à Catholicis in plurimis dissideant. Vnde pulchrè Augustinus docet lib. de Pastoribus cap. 8. Ecclesiam esse vbique; & hæresim esse aliquando vbique, sed Ecclesiam vnam & eamdem esse vbique, hæreses autem non easdem, sed diuersas, quę se non nouerunt.

Tertiam etiam notam protestantium Ecclesiæ non conuenire probatur: Nam recenter exortam esse ipsorum Ecclesiam luce clarius est. Tempus enim & locum vbi orta, quis ei restiterit, quis eam damnarit, ostendere possumus. Cœpit enim Lutherus hæreses suas promulgare

anno 1517. Vuitenbergæ, qui subitò vt exortus est, à Leone summo Pontifice condemnatus, ab Eckio, Cochleo, alijsque confutatus fuit. Vbi etiam cœperit Caluinus, & quo tempore certum etiam est, de qua re vide Hieronymum Bolsecum in eius vità. Quin & ipsi suam doctrinam nouam, nec semper fuisse testantur & fatentur, Apologiæ enim Anglicanæ verba sunt, *In mediis illis tenebris exorsri primùm cœpisse, & lucere radium aliquem, ignotæ tamen & inauditæ veritatis, cùm Martinus Lutherus, & Vdalricus Zuinglius præstantißimi viri, & ad illustrandum orbem terrarum dati, primo accesßissent ad Euangelium.* Theodori etiam Bezæ vox est, dum vitam Caluini describit, *Vni Caluino post Christum & Apostolos deberi etiam veram & germanam de cœna Domini intelligentiam.* Sed quoniam se perimi protestantes alij animaduertunt, & Ecclesiæ suæ principium fateri esse Ecclesiam è medio tollere: aliam euadendi rimam commenti sunt: quæ tamen vsque adeo angusta est, vt dum transire satagunt, disrumpantur. Aiunt enim Ecclesiam suam semper fuisse cùm sacræ scripturæ auctoritate nitatur, ac proinde nouam non esse: sed illam ipsam quam Christus fundauit, per multa sæcula latuisse incognitam. sed hoc est Ecclesiam Typhonij specum, aut Antichristi & non lucernam illam, quam Christus Mathæi 5. in candelabro positam ait, vt luceret omnibus qui in domo sunt efficere. Hoc est Ecclesiá Aerij fingere, qui separatus ab omnibus Ecclesijs ac ciuitatibus, vt scribit Epiphanius hæresi 75. in syluis cum suis latitabat. Adde quod Ecclesia illa latens vel fidem suam profitebatur, vel non, si profitebatur non erat latens, sed manifesta, & talis aliqua professio fidei ab omnium ætatum scriptoribus memoriæ prodita fuisset. Si non profitebatur, certè Ecclesia Christi non erat: prædicatio enim fidei ipsorum sententia est vera Ecclesiæ nota, quæ si ibi fuit, fuit etiam & confessio fidei. Superest adhuc vnus euadendi modus, qui & ille aduersarius præcludendus est; fuisse nimirum in orbe Christiano per omnes ætates aliquot fideles notos & aspectabiles, qui eadem cum ipsis senserint, eos nimirum veram Ecclesiam extitisse. Sed contra hoc est. Et primùm ab aduersarijs peto, quibus tandem argumentis hos extitisse omni ætate canifestos comprobabunt? quænam sacramenta, quibus, & quando hæc Ecclesia ministrauit? quam exercuit disciplinam? quibus & vbi verbum Dei prædicauit? quibus obstitit hæreticis? quas Synodos conuocauit? quæ templa ad religionis munus, aut ad doctrinam extruxerit scholas? sine enim his omnibus quænam Ecclesia esse potest? Præterea si qui tales extiterint olim etiam veniente Caluino &

Luthero extitissent, & proinde ipsis comparantibus ad illos conuolassent, eosque vt socios cognouissent, at non ita factum est. Nam omnes qui sunt Lutherani fuerunt ex nostris, & omnes qui sunt Caluinistæ fuerunt etiam ex nostris antea, nihilque de noua illa Caluini aut Lutheri doctrinâ ante ipsorum aduentum cogitârunt. Si autem qui retroactis temporibus extiterunt, hæretici ipsi, vt modo protestantes, habiti sunt, vt Marsilius de Padouâ, Viclef, Hus, Hieronymus Apraga, quos suos esse volunt Melanchton, & Fulcus, qui tam pauci tamen sunt, vt non ante multos hos annos, quâ ratione ex ijs, Ecclesiam suam semper fuisse asserant, planè non intelligo præsertim cùm in plurimis ab ijs dissenserint.

Quartam Ecclesię notam hęreticorum Ecclesię non conuenire, nempe non esse illam Apostolicam euidens est. Neque enim in ipsorum Ecclesijs quis cui successerit valent demonstrare. Sed Lutherum pri- Vvittembergæ, Caluinum Genuæ, OEcolampadium Basileæ exortos fateri coguntur, qui omnes nemini succedentes à seipsis ordinati sunt, vt de Nouato scribit Cyprianus lib. 1. pro epist. 6. ante med. de se nasci voluerunt, vt de Donatistis scribit Optatus lib. 1. contra Parmen. ac proinde ad Ecclesiam pertinere non possunt, nec suam doctrinam ab Apostolis habere. Adde quod cùm Lutherus & Caluinus se ex Ecclesiâ proripuerunt, in istis duabus vrbibus Episcopi Catholici, qui Apostolicis viris successerant, residebant. Sed aiunt hæretici successionem Pastorum tum demùm veram Ecclesiam arguere, si cum successione veritas religionis retineatur non aliter.

Quasi verò vel nos in præsentiâ, vel longè ante Patres, qui hoc argumento successionis perpetuò vsi sunt, veritatem fidei à successione Episcoporum seiunxerint. Illud interim certum est Episcoporum successionem & Pastorum ad veræ Ecclesiæ constitutionem requiri, quamuis sola non sufficiat, adeo vt vbi ea desit, sicuti iam apud protestantes deesse conuincimus, ibi vera Ecclesia residere nulla ratione queat. Neque enim vera doctrina absque Doctoribus consistere, nęque oues absque pastoribus longo saltem tempore superesse valent. Christus enim dedit pastores & Doctores ad ædificationem corporis sui, donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, vt habetur ad Ephesios 4. versu 11. Et sicut Eutaxia atque ordo in regno absque rege & legum custodiâ absque principe durare diu non potest, ita nec in Ecclesiâ Hierarchia illa prorsus Ecclesiæ necessaria, & doctrinæ integritas, atque incolumitas absque Episcopis consistere potest, quod ipsum

ratione conuictus Caluinus apertè fatetur lib. 4. inst. cad. 8. numero 4. *Sequuntur* [inquit] *Pastores & Doctores quibus careri nunquam potest Ecclesia.*

Quintam Ecclesiæ notam, nempe legitimam Pastorum ordinationem & vocationem ipsorum Ecclesiæ non conuenire probatur. Nam cùm à nobis probatum sit ad Ecclesiæ constitutionem Episcopos & Pastores requiri, & quidem huiusmodi, qui a Deo missi sunt, imò & vocati legitimè ac ordinati. Illud à Luthero, Caluino, Knoxio, Crammero & protestantibus omnibus quærimus: quis eos ad nouam Ecclesiam erigendam miserit & vocarit? Non enim cuiusuis est operarios in vineam Domini mittere, si autem se missos & à Deo quidem vocatos dicant, tum vlteriùs & illud interrogamus: Hęc eorum vocatio atque missio ordinariane sit an extraordinaria: extraordinariam si responderint, vt Beza in colloquio Possiaco anno 1561 & Ministri Geneuenses in tractatu de Ecclesià cap. 5. huius suæ missionis testimonium exquirimus. Cùm enim lex Deuteronomij 17. versu 6. vetet vnius hominis testimonio, quod aduersus alterum fertur, adhiberi fidem, ac multò minùs ferendum sit, vt cuiquam in suà causa credatur, oportet eum qui se à Deo missum asserit, habere testimonium aut planè diuinum quod supra naturam sit, aut certè humanum quod stet in ore duorum, aut trium testium, alioqui non Dei nuncius & Apostolus, sed diaboli legatus iure optimo censebitur. Adde quod Christus Seruator noster quamuis vnigena esset Dei, non putaret satis esse, vt diceret se missum à Deo Patre, nisi etiam per miracula & ipsas etiam diuinas literas id ipsum comprobaret, vt videre est Ioannis 5. & 6. 39. Præterea qui mittuntur extra ordinem non possunt in doctrina sua errare vnquam aut labi. At Lutherus & Caluinus tam turpiter lapsi sunt, vt ipsorum discipulos aliquos errores ipsorum defendere puduerit. Si ordinariam dicant, citabimus illos ad successionem ostendendam, & ab illis cum Tertulliano lib. præscrip. cap. 31. exigemus vt edant origines Ecclesiarum, euoluant ordines Episcoporum suorum.

Sextam Ecclesię notam hęreticorum Ecclesię non conuenire, clarum est. Nam protestantium dogmata non sancta sed prorsus impia sunt. non potest meliùs probari quàm ea in medium afferendo quę sanctitati fidei repugnant: illos autem talia dogmata habere luce clarius est. Nam in primis Caluinus lib. 3. inst. cap. 11. 14. 17. & 18. solam fidem iustificare tenet. Addit fidem semel habitam non posse amitti, quę doctrina ad omnia scelera portam aperit patentissimam. Quęro enim à Caluino num fide hac instructus possit fornicari vel non. Si dicat non

posse, contradicit experientiæ, alijsque suis paradoxis, quibus docet hominem non posse vitare peccatum & iustissimum in omnibus operibus suis peccare mortaliter. Si dicat posse, peto num hoc peccatum fidem expellat vel non. Si affirmet, sibi contrarius erit, quia vt vidimus. Docet fidem semel habitam non posse amitti; & vlteriùs fateri cogitur fidelem per singula peccata: imò per singula opera quæ apud ipsum peccata sunt fieri infidelem. Si neget, vt certè negare debet, cùm dicat veram fidem amitti non posse, sequitur eum adhuc æquè iustum esse ac priùs, quia adhuc retinet fidem quæ sola iustificat: adeoque nulla peccata nocere possunt illi qui fidem retinet, quod exprsè concedit Lutherus lib. de libertate Christiana.

Secundò idem Caluinus lib. 3. instit. cap. 14. & 16. tenet nullum peccatum imputari fideli: quis igitur fidelis peccatum timebit? Docet etiam mandata esse impossibilia lib. 2. instit. cap. 7. quis igitur ea implere contendet? Docet Deum authorem esse peccatorum lib. 1. inst cap. 17. 18. & lib. 2. cap. 4. & lib. 3. cap. 23. & libro contra libertinos. quis igitur peccata erubescet, quæ non minus sunt Dei quàm hominis opera? Docet voluntatem nostram necessariò peccare, hominemque nullum prorsus habere liberum arbitrium lib. 3. cap. 23. docet nullum ab homine quantumuis iusto bonum opus fieri vel exerceri posse, lib. 3. cap. 14. cui ergo suaderi potest euitare quod se vitare non posse credit? Docet Christianum liberum esse ab omni lege lib. 2. cap. 7. & lib. 3. cap. 19. Cuius ergo animum scrupulus alicuius legis siue diuinæ siue humanæ torquere potest, quando se nulla lege in conscientiâ teneri profiteatur.

Septimam seu vltimam Ecclesiæ notam hæreticorum synagogæ non conuenire probatur. Nam de hæreticis quod Tertullianus lib. de præscriptionibus de Valentinianis & Marcionitis scribit, audacter pronuntiamus, *Mentiamur si non à regulis suis variant inter se, dum vnusquisque perinde suo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum ex arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Idem licuit Valentinianis quod Valentino, Martionitis, quod Martioni* (seu Lutheranis quod Luthero, Caluinianis quod Caluino] *de arbitrio suo fidem innouare.* De nostro autem adijcimus, mentiamur, si non inter se discordes, cùm priscis hæreticis vnanimes, cum tota antiquitate pugnantes, & in patres contumeliosi existant: quæ ne à nobis asserta potius quàm probata videantur singula, singula principio ab eo quod extremo loco posuimus, sumpto demonstremus: ac Lutherus quidem eorum non modo doctrinam reprehendit, sed etiam co-

vitijs onerat & insectatur. Ait enim lib. de seruo arbitrio, *Patres tot sæculorum planè cæcutiisse, imperitissimos fuisse sacrarum literarum, tota vita errasse, & nisi ante mortem reducti fuerint; neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere.* Et lib. de colloquijs mensalibus apud Aurifabrum. *Hieronymus fidei & veræ religionis ne semel quidem in suis scriptis meminit, Originemiam olim excommunicaui, Chrysostomum nullo modo habeo, nihil est enim nisi loquaculus Basilius planè nihil valet, totus est monachus, ego ne pili illum facio. Apologia Philippi superat omnes Doctores & ipsum Augustinum.* Tantumdem de Patribus habet homo omnium maledicentissimus Ioannes Caluinus qui lib. 4. instit. cap. 22. sect. 9. Patres quædam superstitionis semina iecisse & occasionem tyrannidi, quæ postea exorta est, præbuisse, non dubitat asseuerare de libero arbitrio (lib. 2. cap. 2. sect. 9.) quod cum Ecclesia docuerunt, frigidam & deformatam Theologiam ait tradidisse, in doctrina de satisfactione (lib. 3. cap. 4. sect. 38.) errasse turpiter, in oratione (lib. 9. cap. 5. sect. 10.) pro defunctis: & mandato Dei & legitimo exemplo destitutos fuisse. Hæc & similia de his nebulonibus referre piget & pudet cùm piæ aures ne audire quidem sustineant. Verùm in his omnibus quid faciunt quæso aliud quàm nostram Ecclesiam, cùm primitiua illa eandem suam artem patribus vt dissentientem, aliam atque diuersam ostendere? Quod autem hæreticorum Ecclesia vna sit cum hæreticorum veterum Ecclesijs patet, quia eorum errores reuocauit ab inferis eorum sequitur doctrinam, exosculatur errores, Ac in primis solam fidem ad salutem satis esse volunt, in eaque iustitiam consistere: quod idem & Simon Magus apud Irenæum lib. 1. contra Val cap. 20. & etiam Eunomius apud Augustinum hæresi 54. voluerunt. Reijciunt sacrum Chrisma, reiecerunt & Donatistæ & Nouatiani teste Augustino lib. 3. de hæreticorum fabulis: Sanctorum cultum, reliquias, & imagines non tolerant, nec Vigilantius teste Hieronymo contra Vigilantium Orandi & sacrificandi pro defunctis consuetudinem insectantur, insectati sunt Aeriani, Xenaias, & Armeni apud sanctum Damascenum lib. de hæres. Nicephorum lib. 16. hist. cap. 6. & alios. Negant & execrantur Missæ sacrificium, negarunt & execrati sunt Petrobusiani apud Petrum Cluniacensem libro de sacrificio Missæ. Verba Dominicæ cœnæ ad tropum symbolumque referunt, & manducationē spiritualē vrgent, & retulerunt & vrserunt Berengarius, & Vicleuistæ, &c. Quod verò hæretici nullam vnitatem fidei inter se habeant, sed planè sint discordes patet, nam se inuicem appellant hæreticos Lutherani Caluinistas, alij alios, vt fusiùs videri

est apud

est apud Gasparum Vlenbergium in 11. causâ cap. 10. Placet tamen aliqua ex illis hic commemorare, ac in primis Lutheranorum iudicium de Sacramentarijs, ex libris ipsorum depromptum commemorabo. Zuinglium (qui post Carolostadium huius sectæ Princeps & auctor est) Lutherus [tom. 3. Ien.) per contemptum quasi falsè ridendo magnum Christophorum atque Gigantem Tigurinum, superbumque heroa vocat; quin publicè de illo scribit in confessione de cœna Domini, item in libro quod verba cœnę adhuc firma stent &c. *Quod contumaciter & malitiosè contra Dei verbum agat; quod peruersus euaserit, vt eum tanquam notorium hæreticum fugere oporteat: quod Christum penitus amiserit, neque de illa Christianæ religionis parte rectè doceat, &c.*

Sic & Caluinum Lutherani. Inter alios Ioannes Schuitz in serpente antiquo, item 50. causis &c. Et Alberus contra Carolostadianos vocant *Tumultuosum spiritum, veteratorem & nebulonem, sophistiam Schuuernierum, seductorem omnium astutissimum & callidissimum; qui nouum loquendi modum ex inferno protulerit, & plus damni dederit Euangelio, quàm omnes qui ante eum Sacramentarij fuerunt: qui diabolorum plenus, atque à maligno spiritu inebriatus fuerit; ferum atque furiosum Schuuermerum, mendacem vanumque hominem, deprauatorem ac corruptorem scripturarum, qui peruertat Dei verbum, & sacram scripturam stercore suo commaculet, in eaque noti secus agat, quàm sus in horto amœnissimo, &c.*

Iam audiamus Caluini & aliorum de Lutheranis iudicium. Caluinus igitur in libellis contra Ioachinum Vvestphalum Hamburgensem Lutheranos depingit, vbi *Vertiginosos homines, Cyclopes, superbam factionem Gigantum, latratores freneticos, bestias, proteruos, fastuosos & pertinaces* appellat. Huc pertinet & Ioannis Campani testimonium, qui de Luthero confidenter ait. *Quàm certum est Deum esse Deum, tam est certum Lutherum diabolicum esse doctorem.* Idem est iudicium Memnonis, Simonij, & aliorum.

Eodem modo inter se certant Caluinistæ, Armeniani cum Gommaristis, Gommaristæ cum Armenianis, Puritani cum alijs, vt omnibus notum est: Puritani enim (vt alia omittam) teste Bancofto in libro periculosarum propositionum, & Succliffo etiam in responsione ad calumniosos articulos vocant Cantuariensem Pseudoepiscopum, principem dæmoniorum, Caipham, Esau monstrosum, Antichristianum Papam, & bestiam, &c. Denique vix vllus Caluinista inuenitur, qui Caluinum in omnibus sequatur. Cùm igitur vt vidimus, inter se hæretici dissentiant, quis alius exitus expectandus est, nisi quem prædixit

notauit Gordonius 1. tomo controuersiarum, vt illud coegerit Caluinũ lib. 4. institutionum cap. 2. sectione 1. fateri hoc ipsum quod docemus ex sancti Pauli verbis liquidò conuinci. *Si fundamentum* (inquit) *Ecclesiæ est Prophetarum & Apostolorum doctrina, illam doctrinam tolle: quomodo amplius ædificium constabit?* Tertium absurdum est quia falsum esset symbolum Apostolorum in quo credimus sanctam Ecclesiam Catholicam: nam sancta esse non potest illa quæ fide caret, quæ impia docet, & quæ cogit homines ad Idololatriam.

Secundò probatur Ecclesiam non posse errare duplici ex capite. Primũ ex apertà contradictione & repugnantià, quæ est in Sectariorum doctrinà, nam dum contendunt veram Ecclesiam errare in fide re verâ nesciunt quid dicant. Illa enim sola est vera Christi Ecclesia, quæ Christi nomen & synceram fidem retinet. Illa autem falsa est Christi Ecclesia, quæ nomen duntaxat Christi profitetur, sed in fide Christi errat. Dicere igitur veram Ecclesiam Christi errare in fide, est dicere veram Ecclesiam non esse veram sed falsam, quæ planè sunt pugnantia. Secundum caput est ex concessis ab ipsis aduersarijs, nam communis eorum doctrina est notas seu signa veræ Ecclesiæ esse synceram prædicationem verbi Dei, & legitimam administrationem Sacramentorum, sine quibus docent veram Ecclesiam consistere non posse. Necesse est ergo vt admittant veram Ecclesiam in fide & fidei prædicatione non errare, neque enim potest Ecclesia illa syncerè prædicare verbum Dei quæ in fide & fidei prædicatione turpissimè errat.

Tertiò probatur ex Ioannis 14. *Ego rogabo Patrem meum & alium paraclytum dabit vobis.* Ioannis 17. *Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi.* Ex quibus locis habemus Spiritum sanctum non deserere Ecclesiam, sed spiritus sancti ministerio illam regi. 1. ad Timotheum 3. Ecclesia dicitur columna & firmamentum veritatis. Quomodo ergo potest errare?

Ex his probatum manet Ecclesiam non posse errare, superest iam vt videamus an possit esse inuisibilis. Non posse breuiter sic ostendo ex Isaię 61. versu 8. & 9. vbi ait Dominus, *Fœdus perpetuum feriam eis & scient* (id est scietur Hebraica phrasi) *in gentibus semen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Vbi apertè dicitur quod omnes etiam gentes infideles, cùm primùm aspicient Ecclesiam cognoscent illam facillimè ex beneficijs ipsi à Deo collatis. Caluinus ipse in hæc verba Isaiæ agnoscit hoc dici de Ecclesià: & addit neque semel tantùm hoc impletum esse, sed quo-

tidie impleri. 2. Sic disputo contra Sectarios. Perinde est asserere Ecclesiam esse inuisibilem, & asserere prorsus eam interijsse, quod est absurdissimum. Quod perinde sit facile ostenditur, Nam inuisibilis ista Ecclesia quam ponunt Sectarij, nulli prodesse potest, cùm illa à nullo agnoscatur nisi à solo Deo: iuxta illud Apostoli, *Cognouit Dominus qui sunt eius.* Solos enim prædestinatos volunt aduersarij ad hanc inuisibilem Eccl. pertinere, qui soli Deo noti sunt, cęteris omnibus ignoti. Huc etiam spectat quod non potuerint illi esse sancti & prædestinati, qui fuerunt tot sęculis elapsis in illa inuisibili Ecclesiâ, ad quam confugiunt Sectarij: nam isti (si qui fortasse fuerunt) neque ausi sunt Christum publicè confiteri, nec Euangelium palam prædicare, sed metu humano perculsi, omnia fucatè, simulatè, & per hypocrisim egerunt ne proderentur, aut ab alijs agnoscerentur. Porro expressè dixit Christus, *Qui me erubuerit & meos sermones; hunc filius hominis erubescet cùm venerit in maiestate suâ.* Lucæ 9. versu 16.

---

§ 2.us

OSTENDITVR S. PETRVM SVPER OMNES APOSTOLOS PRINCIPATVM GESSISSE, FVISSEQVE ECCLESIÆ CHRISTI CAPVT.

Sanctum Petrum Apostolorum fuisse Principem, & veræ Ecclesiæ caput euidenter probari potest ex illo Mathæi 16. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quibus verbis promittit ædificaturum se Ecclesiam suam super Petrum. Ædificare autem Ecclesiam suam super petram Petrum nempe, nihil aliud est quàm Petrum tanquam fundamentum in Ecclesię ædificio constituere: quod tanquam saxum immobile (vt ait Ambrosius sermone 47.) totius operis Christiani compagem, molemque contineat. Si autem fundamentum Petrus primum profectò locum in ędificio habere debet (à fundamento enim incipit Dominus) is à nullâ etiam ædificij parte dependebit, ab ipso tamen vniuersæ; vt quę eius opes subsistant, inuicemque aptè cohæreant. Petro igitur tanquam basi nitentur huius ædificij columnæ, & robora Apostoli videlicet cæteri, non modò partes minutiores, alij nimirum Pastores, ouiumque tota multitudo. Hanc amplissimam potestatem quam hic Christus Dominus sancto Petro promittit cœlos conscensurus tradidit, *Pasce (inquiens) oues meas.* Quæ verba cùm ter

Petri in se amorem variâ interrogatione explorasset, ter quoque repetijt, ne quem gregi suo præfici vellet, dubitari à quopiam posset. Vt autem constaret se neminem etiam Apostolorum ex ouium numero eximere præcipuis Apostolorum præsentibus & audientibus eadem ad Petrum proloquutus est. Deinde pascendi vocabulo vsus est, vt illud ipsum, quod ante promiserat, neque minus se Petro iam dare significaret. Idem enim est Pastor erga suum gregem, quod Petra erga reliquum ædificium: nam ille gregem regit & à ferarum immanitate defendit, & ista ædificium sustentat, ne vi ventorum aut aquarum impetu ruat.

Denique vt alia omittam sancti Petri principatus clarissima testimonia in rebus ab eo gestis clarissimè cernitur eius Principatus, & quidem actorum 1. cùm ipse congruum ac rationi consentaneum esse iudicasset, vt in locum Iudæ aliquis sufficeretur, habuit super ea re concionem ad reliquam tum nascentis Ecclesiæ multitudinem: atque id ipsum fieri debere ostendit. Quod factum exponens Chrysostomus homiliâ 3. in act. Luc. 22. *Quam agnoscit* [inquit) *sibi creditum à Christo gregem! quàm in hoc choro princeps est, & vbique primus omnium incipit loqui! Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Verùm, inquies, si primus Petrus, cur id sibi non sumpsit, vt aliquem ipse sufficeret solus, sed ad socios rem totam retulit? Huic tuæ dubitationi satisfaciet idem Chrysostomus homiliâ 3. in act. 51. in Math. *Quid*, inquit, *an non licebat ipsi Petro eligere? licebat & quidem maximè: verùm id non fecit ne cui videretur gratificari.*

Huic confine est & illud quod Petrus primus omnium, Act. 2. accepto Spiritu sancto concionatur pœnitentiam, & Ecclesiam verbo Euangelij fundat, vt notauit Ambrosius sermone 47. & post eum Euthymi⁹. Vbi etiam & illud aduertendum, quod separatim à cæteris exprimatur. *Stans* (inquit scriptura) *Petrus cum duodecim.* Quod etiam alibi contingit, vt Mathęi 16. act. 5. 1. Cor. 9. act 3. Cur ita seiungeret eum scriptura à cæteris, si non maior in eo quam in ceteris fuisset auctoritas? Multa alia argumenta clarissima omitto, quæ apud recentiores fusiùs videri possunt.

§. 3.us.

PROBATVR NON MINVS VNIVERSÆ CHRISTIANÆ ECCLESIÆ ALIQVEM PRÆESSE DEBERE, QVAM OLIM PRÆFVERIT SANCTVS PETRVS,

Vbi etiam ostenditur talem esse Pontificem Romanum.

CAluinus libro 4. institutionum cap. 6. sectione 8. vi veritatis (pugnax alioqui atque acer] victus, tandem hæc verba extulit. *Verùm vt de Petro* (inquit) *illis concedam quod petunt, fuisse scilicet Apostolorum Principem, & dignitate ac primatu reliquos antecelluisse* (quomodo id negare potest homo qui Christum non fuisse mentitum sibi persuadeat?) *non est tamen causa cur ex singulari exemplo vniuersalem regulam faciant, & quod semel factum fuit ad perpetuitatem trahant.* Cuius hypotheseos vt pars prior est verissima: ita posterior falsissima: sunt enim rationes grauissimæ, cur quod semel in Petro diuinitus factum est, perpetuum sit & perenne: & permaneat quod in ipso Christus instituit, vt sancti Leonis verbis vtar sermone 2. de assump. suâ ad Pontif. Quemadmodum permanet quod in Christo Petrus credidit. Et quidem in primis illud à Caluino scire percupio, cũ hanc regulã in sacris literis explicandis retinendã negare nequeat: vt quæ Dominus Apostolis cõmendauit æquè congruentia fidelibus vniuersis, eadem futuris Christianis omnibus commendata sint, vt illud Mathæi 13. *Qui habet aures audiendi audiat: estote prudentes sicut serpentes*, Et pari ratione quæ Dominus Apostolis loquutus est, ad ipsos quidẽ spectantia quaten⁹ Ecclesiæ sacerdotes, hæc non ad fideles omnes, sed ad reliquos in Ecclesia futuros sacerdotes, referuntur, vt illa Ioannis 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur, &c.* cùm inquam hanc regulam obseruandam in vniuersum sentiat, cur non eamdem in ijs, quæ ad Petrum à Christo dicuntur exponendis sequitur. Ita vt quæ Petro cum cæteris fidelibus congruunt, vt illud Mathæi 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum &c.* Ijsdem quoque communia sint: Quæ autem eidem vt Apostolorum Primati & Ecclesiæ Pastori propria, cuipiam etiam posterorum qui Petro succedat, accommodentur, vt illud Ioannis 21. *Pasce oues meas*, & alia his similia quibus iam ostendimus Petrum à Christo in Ecclesiâ Principem constitutum: aut assignet rationem aliquam cur in illis hæc regula sequenda sit, in his verò minimè? si assignarit, vicerit; sin minus assi-

gnare poterit (vt re verà non poterit) victus est: & contrarium eius quod asseruit, iure optimo affirmabo, causã esse videlicet cur ex singulari exemplo vniuersalẽ regulã faciamus, & quod semel factum fuit in Petro ad perpetuitatem trahamus. Premamus adhuc amplius. Petro dicitur, *Pasce oues meas.* Pastor, eius officij nomen est, quod tamdiu omnino perdurat, quamdiu ipsum ouile ratione cuius pastor dicitur. At hoc perpetuum est & perenne, pastor ergo perpetuus quoque debet esse & perennis. Præterea pastoris vocabulum non extraordinariam quamdam regendi potestatem (vt Prophetarum, Euangelistarum, Apostolorum communiter) certis solum temporibus necessariam atque congruam notat, sed ordinariam. Quæ autem ordinaria sunt, omnium consensu per successionem ad posteros transmittuntur. Cum igitur verissimum esse à nobis supra sit probatum, pastoris vniuersalis munus soli Petro illis verbis, *Pasce oues meas*, esse commissum, quà fronte negare potest Caluinus, illud officij genus in vnum quempiam esse translatum posterorum, perpetuis temporibus permansurum, tamdiu scilicet, quamdiu oues Christi in terrâ perdurarint.

Præterea Petri fidem Christus stabiliuit ita vt nunquam deficeret, vt possit fratres suos confirmare, & roborare, Luc. 22. Fratres autem Petri non solum Apostoli, sed etiam omnes fideles fuerunt, & proinde à Petro confirmandi. At Petrus non potuit omnes præsens confirmare, vt pote moriturus: per successorem igitur hoc præstare debuit. Si quis tamen nomine fratrum Apostolos solos intelligat, quos Petrus confirmare debuerit, argumentum adhuc vim suam obtinet. Neque enim hac confirmatione Ecclesia præsens minùs indiget, quàm tum Apostoli indigebant, imò verò & multò magis, vt pote quæ pastores, nec tum in fide, vt Apostoli fuerunt, constantes, nec tanta vitæ sanctimoniâ conspicuos habeat.

Accedit quod si in Apostolis, qui primitias spiritus acceperunt, vt vnitas seruaretur, capite opus erat, multò magis id ipsum necessarium erit in Ecclesiâ per orbem terrarum longè latèque diffusa, præsertim cùm dubitari non possit, quin Apostoli sic fuerint gratiâ Christi roborati, vt vnitatem eam, quæ planè necessaria esset, conseruare haud difficulter possent.

Ex his probatum manet non minùs iam Ecclesię Christi aliquem pręesse debere, quàm olim præfuerit S. Petrus. Quod autem is sit Romanus Pontifex, euidens est eadem nimirum ratione, qua Episcoporum omnium, quotquot per orbem terrarum longè latéque diffusi sunt, iu-

risdictio, & in alios potestas perquiritur, ordinaria videlicet & legitima in eadem Episcopali cathedra successione, quæ ex perpetuo Ecclesiæ vsu & consuetudine tantum subsequenti conciliat auctoritatis, quantum qui præcessit obtinuit. Despiciendum igitur est quis D. Petro in cathedra Episcopali successerit, vt quęnam eiusdem in Ecclesiam vniuersam à Christo concessa maneat auctoritas, intelligamus. Inter Antiochenum Episcopum & Romanū lis tota est: quæ facilè tamen dirimitur, & Romano (etiamsi cum suis gregalibus disrumpatur Caluinus) manet victoria. Nam vt omittam illud, quod sanctus Marcellus affirmat epistola 1. ad Antiochenos, Anacletus in epistola ad omnes Episcopos & præsbyteros 3. Hieronymus in libro de viris illustribus, tractans cursum vitæ Apostolorum Principis, Damasus in vitâ D. Petri & alij Petri sedem iubente Domino Romam esse translatam (quod minùs mirum videbitur ei qui Ecclesiam Hierosolymitanam vt in ciuitatem Pellam transferrent, voce Domini admonitos apud Eusebium lib. 3. historiæ cap. 5. Epiphanium & alios.) vt inquam hoc prætercam Antiochenus agnoscit Romanum Pontificem esse Petri successorem, & proinde facilè passus est se Romano Pontifici postponi, quod semper est obseruatum: & Nicæna Synodus Canone 6. ratum atque firmum manere voluit.

Sed si negare vellet, habemus pro nobis totius orbis consensum, qui Romanum Pontificem Petri successorem perpetuò confitetur. Vnde in concilio Ephesino 1. vocatur Cœlestinus Pontifex ordinarius D. Petri successor: in Calcedonensi sanctus Leo Papa dicitur Principis Apostolorum præditus dignitate.

Hinc est quod Prisci illi Patres Romanorum Pontificum frequentissimè texentes seriem vsque ad sua tempora ad hæreticos redarguendos à Petro semper ordiuntur. Irenæus lib 3. contra Valen. cap. 3. Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parm. Epiphanius hæresi 27. Augustinus lib. 2. epist. 1. lib. 4. Epist. 2. & alij. Quid? quod D. ipse Petrus, ne dubitari à quopiam posset Romanum Pontificem suum re vera vnicum atque solum esse successorem, Clementem, iam morti vicinus, Romanum Episcopum ordinauit? Quod idem testatur Clemens E. 1. ad Iacob. & lib. 7. constit. capite vltimo.

CAPVT TERTIVM.

§. I.us

A QVO PETENDVS VERVS SACRÆ SCRIPTVRÆ SENSVS.

DE rectè indaganda verâ & germana scripturæ sacræ interpretatione præsens est quæstio, in qua hæretici varia docent.

Sarauia protestans in defensione trad. &c. ait Spiritum sanctum qui Ecclesijs præsidet verumesse scripturarum interpretem, ab eoque petendam esse veram sciptura interpretationem.

Rolloeus lib. de vocatione efficaci videtur asserere non esse opus aliâ luce, quàm quæ est ipsius scripturæ propria ad scripturæ verum sensum dignoscendum. Alij alia docent, & vnus quidem plures, àlius pauciores adducit regulas. Verùm vbi omnes attulerint fatentur tamen nullum esse, qui in inuestiganda sacræ scripturæ vera interpretatione aliquando non errauerit. Neque enim vel antiquis patribus vel suis magistris in omnibus assentiuntur: sed neque vllum assignare possunt, quem non agnoscant aliquando errasse aut errare potuisse, cùm, vt alij aiunt, omnis homo mendax sit. Atque ita tandem omnia dubia & incerta relinquunt.

At longè aliter Catholici sensum certum & in dubitatum scripturæ sacræ non a iudicio alicuius particularis hominis sumendum docent verum ab vnanimi consensu antiquorum Patrum. Atque adeo à iudicio & interpretatione scripturæ vt docet sacro-sanctum concilium Tridentinum sessione 4. idque rectissimè. Neque enim dubitare quisquam potest, quin multò tutius sit illum sequi interpretem, qui errare non potest, quàm illum qui identidem errat, aut certè errare potest: Ecclesia autem in suo iudicio errare non potest, vt supra latè probauimus.

Quod attinet ad Nouatores qui sequi volunt in scripturis interpretandis ductum spiritus, quæro ab illis qua ratione vel nobis, vel sibi ipsis persuadeant (se sequi ductum spiritus Dei non autem diaboli cùm omnes hæretici hoc spiritu se præditos esse autument? Quod si dicant hos spiritus per scripturam discernendos, quæro rursus vnde habeant hanc esse veram scripturam, & si respondeant per spiritum priuatum, cōmittunt circulum. Ecce quomodo in circuitu impij ambulant psa. 11.

Quod autem attinet ad illos qui dicunt vnum scripturæ locum exponi posse per alium facile refelluntur. Nam si hoc ita est, cur ipsi non obstante collatione scripturarum ita dissentiunt in multis locis scriptu- interpretandis

Concludo hanc quæstionem obseruando nihil solidum, nihil certum contineri in facris literis iuxta aduersariorum doctrinam, quia cùm omnia ex vero literæ sensu pendeant & apud eos nullus sit certus & fidus modus inueniendi hunc sensum: consequenter omnia quę in sacris literis sunt in dubium reuocant.

---

§. 2.us.

QVOMODO DIGNOSCENDÆ SINT SACRÆ SCRIPTVRÆ CANONICÆ A NON CANONICIS.

CAluinus lib. 1. institutionum cap. 7. sectione 2. in fine asserit fideli tam facile esse Canonicam scripturam à non Canonica distinguere quàm sit videnti facile lucem à tenebris discernere, aut album à nigro.

Verùm hoc non solùm rationi, sed etiam experientiæ aduersatur. nam constat & olim inter fideles, imò inter viros pios & celebres, vt videri est apud Cardinalem Bellarminum lib. 1. de verbo Dei cap. 17. & 19. fuisse non paruam controuersiam de nonnullis libris tum veteris tum noui testamenti; & etiam nunc esse inter illos quos ipsi Sectarij fideles existimant, id quod ipse idem Caluinus agnoscit in præfat. ante epistolam S. Iacobi & ante epistolam ad Hebræos. Porro cùm hoc satis videant eius sectatores: vt Paræus in disputatione de auctoritate scripturarum, Rupellana confessio art. 4. & alij, imò & ipse Caluinus lib. 1. institutionum cap. 7. numero 4. confugiunt ad spiritum suum particularem vel peculiarem quo præcipuè se persuaderi & moneri dicunt, vt hos recipiant libros scripturæ, non autem solo Ecclesiæ consensu. Quare si quæramus à Caluino vnde sciat epistolam Iacobi esse Canonicam & sine controuersiâ amplectendam: si à Luthero vnde eamdem tanquam stramineam, spuriam & Apostolico spiritu indignam, vt ipse illam appellauit, dignouerit? Respondebit vterque se hic quamuis contraria spiritu docente cognouisse.

Verùm cum omnes isti spiritus æquè sint nobis ignoti, putantur illuminati hi hæretici nos adeo esse stupidos, vt illis tamen omnibus cre-

dere velimus? Certè cum spiritus ipsi non sint spiritus pacis & vnionis non possunt esse spiritus Dei, Et cum singuli hunc spiritum iactitent, quis iudex determinabit quis cui præferendus sit? Tandem Caluinus ait maiestatem literæ & phrasim facilè indicare scripturæ libros non ab alio quàm Dei spiritu dictatos fuisse, sic lib. 1. institutionum cap. 8. parahrapho 1. 2. 10.

Sed putatne hic nequam hæreticus homines esse statuas & truncos stupidos, qui nihil intelligunt, nam scripuræ phrasis non eadem semper est cum eloquentior fuerit Paulus ad pedes Gamalielis edoctus, quàm alij Apostoli piscatores; & aliter loquatur Isaias in aula Regiâ, aliter Amos ad caulas gregum educatus. Sententiosiores etiam sunt Salomon & Iob quàm alij scriptores, vt manifestum est. Deinde phrasis scripturæ varia est ob varias translationes, quæ etiam inter nouatores sunt dubiæ, vt non immeritò serenissimus M. Britanniæ Rex Iacobus in summa collationis Hamptoniensis pag. 46. ingenuè fateatur se nunquam vidisse inter nouatores geminam translationem, Genuensem autem omnium esse pessimam. Quomodo ergo ex phrasi vel literà dignosci potest scriptura? Certè si ex phrasi iudicandum est de scripturâ, per vnum librum scripturæ omnes alios reijciam, vt pote ab illo in phrasi discordantes.

Confugiendum est ergo cum Catholicis ad Ecclesiam, ab eaque petendæ sunt veræ scripturæ Canonicæ. Hanc fuisse fidem & doctrinam antiquæ Ecclesiæ testatur breuis illa sed neruosa sententia D. Augustini (quem optimum ex tota antiquitate & fidelissimum testem agnoscit ipse Caluinus lib. 4. institutionum cap. 14. sectione vltima) *Ego* (inquit Augustinus contra Epistolam Manichæi cap. 5. tom. 6) *Euangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret auctoritas.* Quem locum quamuis Caluinus lib. 1. institutionum cap. 7. sectione 3. [teste Horantio lib. 2. locorum Catholicorum cap. 4.) conetur explicari, ita vt existimet Augustinum loqui de seipso adhuc Manichæo, non autem de se iam fideli & credente; ineptè tamen explicat, & planè ridiculum est effugium: nam verba quæ paulò post sequuntur ostendunt falsam esse hanc Caluini interpretationem. *Si ad Euangelium te tenes* [alloquitur S. Augustinus Manichæum] *ego ad eos me teneam quibus præcipientibus credidi Euangelio.* Loquitur ergo de se qui iam crediderat Euangelio. Et paucis interiectis. *Quorum auctoritate infirmata, iam nec Euangelio credere potero.* Vbi ostendit fidem ita pendere ab auctoritate Ecclesiæ vt eâ infirmata vel sublata non possit ampliùs subsistere vlla fides Euangelij. Ex

quo falsum esse clarum est quod scribit Iunius hæreticus S. Augustinum loqui dumtaxat de causâ accidentaria, non de causâ per se necessaria. Alij dicunt Augustinum loqui de hoc vel illo libro Euangelij non de Euangelio in genere. Sed verba ipsa S. Augustini contrarium docent, quia vbique loquitur de Euangelio in genere. Deinde eadem est ratio vnius Euangelij & omnium.

§. 3.us.

AN SACRA SRIPTVRA SIT OBSCVRA.

QVæstio est de verbo Dei scripto quod dicunt hæretici facile esse non obscurum. Verùm tenendum omnino est scripturam difficilem esse & obscuram. Probatur hæc catholica veritas 1. ex act. 8. *Quomodo possum intelligere* (inquit Eunuchus) *si nemo ostenderit mihi?* Et ex Lucæ 24. *Aperuit sensum vt intelligerent scripturas.*

Probatur 2. obijciendo aduersarijs plurima loca obscura, imò integra capita ex canticis canticorum, ex Ezechiele & alijs Prophetis.

Denique probatur ex Pet. 2. 3. vers. 16. vbi habetur in epistolis Diui Pauli esse quædam intellectu difficilia, quæ indocti & instabiles deprauant sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Vide Coluillum in Parænesi pag. 47.

His argumentis conuicti multi hæreticorum & inter cæteros Beza, de notis Ecclesiæ volum. 3. pag. 137. edit. anni 1582. mutata sententiâ fatentur non pauca loca esse obscura in sacris literis.

§. 4.us.

AN SCRIPTVRA SACRA ITA CONTINEAT NECESSARIA AD SALVTEM, VT NVLLÆ ADMITTI DEBEANT TRADITIONES,

AFfirmant Sectarij communiter, sed dicendum est necessariò esse admittendas traditiones. Est Catholica sententia,

Probatur 1. ex illo Pauli ad Tessal. 2. 2. *Itaque fratres state & tenete traditiones quas didicistis, siue per epistolam siue per sermonem.* Quo in loco æqualiter commendat Apostolus & sub eodem imperio tam quæ per

epiſtolam illis tradiderat, quam quæ ore tenus ab eo acceperant. Tenete obligationis verbum eſt, quia imperatiuum. 2. Probatur etiam ex Teſſal. 4. *Rogamus* (inquit) *vos & obſecramus in Domino Ieſu, vt quemadmodum accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare & placere Deo, ſic ambuletis, vt abundetis magis: Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Ieſum.* Ecce antequam ad eos aliquid ſcriberet Apoſtolus, tradidiſſe ſe illis aliqua memorat, quæ præcepta appellat. Quod ſi pręcepta ſunt neceſſitatem obſeruationis inducunt. Idem ferè dicit ad Corinth. 1. 11. Laudans eos ab obedientiâ traditorum præceptorum non ſcriptura, ſed verbo tenus acceptorum. Et idem facit in 1. epiſt. ad eos miſſa. *Laudo vos* (inquit) *Fratres, quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis præcepta mea tenetis.* Vbi iterum vides præcepta Corinthijs inculcata, quæ ſcriptura Canonica minimè conſtabant. Huc etiam pertinet depoſitum illud ſacro-ſanctum quod pœnes Timotheum idem Apoſtolus repoſuiſſe aſſerit, quod nonniſi ſanctarum traditionum recondita quædam doctrina erat, quod ipſum Tertullianus vult. Pauli verba ſunt. *O Timothee, depoſitum cuſtodi, deuitans profanas vocum nouitates &c.* De quo depoſito clarius idem Paulus meminit 2. cap. 2. epiſt. ad eundem. *Tu ergo* (inquit) *fili mi confortare in gratiâ quæ eſt in Chriſto Ieſu & quæ audiſti à me per multos teſtes hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Hic apertè vides & aliam reconditiorem doctrinam ſimplicioribus & imperfectioribus minimè communem coram teſtibus Timothæo diligenter à Paulo commendatam, quam etiam vult impartiri ſanctus Apoſtolus his qui ſufficienter ſunt alios docere. Hi ſunt loci in Paulo præcipui, qui ſine vllo inuolucro aut verborum multiplicitate, veritatem noſtrę aſſertionis oſtendunt. Occurrit tamen alius in Paulo locus neutiquam aſpernandus, 2. ad Teſſal. 3. quem pro ſeruando Eccleſiæ ordine allegat Cyprianus in fine epiſtolæ 3. ad Cornelium aduerſus Nouatianos, qui ſic habet. *Præcipimus vobis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti vt recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinatè & non ſecundùm traditionem quam acceperunt à nobis.* Ecce Paulus excommunicat eos qui non ſecundùm Apoſtolicam traditionem viuebant: quod minimè faceret, ſi neceſſariæ obſeruationis Chriſtiano non eſſent.

Probatur ſecundo argumento quod meo iudicio efficax eſt: eſt autem huiuſmodi. Antequam Moyſes legem Iſraelitis traderet, peruetuſti illius ſæculi patres ab Abel vſque ad Moyſem veri cultus Dei doctrinam habuerunt, nulla Canonica adhuc ſtante ſcripturâ, ſed per iugem

Ecclesiâ permanserit, sed nullum tale esse.

Sed contra. Nam D Paulus 1. ad Corinth. 1. scribens dicit, *Cætera autem cùm venero disponam.* quæ tamen non leguntur. ergo &c. 2. Ioannes in fine Euangelij sui ait, *Sunt autem & multa alia, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt libros.* ergo &c. 3. Euangelistæ omiserunt aliquid, vt certum est ergo potuerunt simili modo alia multa omittere: antecedens clarum est, nam Act. 20 D. Paulus allegat dictum Christum, *Oportet,* inquit, *meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit, Beatius est magis dare, quàm accipere.* quod tamen alibi in Euangelio non legitur. Denique vbi est liber bellorum Domini, de quo Num. 21.14.? Vbi ille sermonum & dierum Salomonis de quo 3. Reg. 11. 41.? vbi denique epistola ad Laodicenses de qua ad Collossenses 4.16?

Probatur denique ex patribus & imprimis ex D. Dionysio Pauli Apostoli discipulo, Athenarumque, vt Eusebio placet, Episcopo, qui in primo capite lib. de Ecclesiastica Hierarchiâ insigne de sanctis traditionibus dat testimonium, vbi Timotheum suum de Ecclesiastica doctrina vult instruere. *Sacerdotij,* inquit, *nostri functionem sanctissime fili Timothee augustioris esse ac diuinæ & diuinitus indultæ scientiæ actionisque ac perfectionis his qui sacratissimæ doctrinæ institutionem ex sacerdotalibus mysterijs traditionibus acceperunt, de sanctarum scripturarum maiestate necessariò demonstrare institui.* Vides vtrumque genus doctrinæ misceri à sacro-sancto hoc viro, vt præsulem illum erudiat, scripturas scilicet & traditiones quasi vnum sine altero perfectè constare non possit. Idem docet sanctus Ignatius Ioannis Apostoli auditor, & à D. Petro in sede Autiochena tertius, epistola ad Heronem loquens de quibusdam Ecclesiasticis ritibus, vt pote de carnium & vini abstinentia districtissimè commendat huiusmodi obseruanda quæ per traditionem in Ecclesiâ recepta sunt. Quid si sanctus hic Martyr reuiuisceret ac videret sæculi huius corruptissimos mores, religionis peruersores, nefarios Apostolicorum traditionum violatores, quid illum dicturum fore autumas, quandoquidem eos qui vel præter ea quæ tradita essent dixissent quippiam, vsque adeo acriter inuehitur, vt lupos vocet ouium deuoratores. Idem docent reliqui omnes Patres qui apud alios videri possunt. Vnum Augustinum omittere non possum qui clarissimè in libro de S. sancto cap. 27. hoc docet: *Dogmata,* inquit, *quæ in Ecclesiâ seruantur ac prædicatur partim ex conscripta doctrina habemus, partim ex Apostolorum traditione ad nos delata in mysterio recipimus, vtraque tamen eamdem ad pietatem vim habent, & nemo*

his contradicit, qui vel modicam saltem Ecclesiasticorum iurium experientiam habeat, si enim aggrederemur non scripto præditas consuetudines, velut non magnam vim reijcere, imprudentes etiam ipsis principalibus Euangelij partibus damnum inferremus, imò potius ipsam Euangelij prædicationem ad nudum nomen contraheremus. Hæc Augustinus. Alia argumenta contra Sectarios pro traditionibus peti possunt ex ijs quæ diximus lib. 2. quando egimus de modo agendi cum hæreticis.

---

§. 5.us

AN SCRIPTVRA SACRA SIT IVDEX CONTROVERSIARVM:

AFfirmant ex Sectarijs non pauci, quamuis alij recurrant ad spiritum particularem, sed dicendum est cum Catholica sententiâ neque spiritum particularem, neque scripturam sed Ecclesiam esse controuersiarum iudicem.

Probatur primò ex illo loco Mathæi 18. *Si peccauerit in te frater tuus, dic Ecclesiæ &c. Ecclesiæ non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Ex quo loco in hunc modum argumentor: Si omnes controuersiæ religionis ad Ecclesiæ iudicium deferendæ sunt, vt colligitur ex loco citato, ergo Ecclesia est iudex.

Probatur 2. argumento desumpto ex Deuteronomij 17. & alijs scripturæ locis, vbi, præterquam quod hoc alioqui naturali lumine rationis euidens est. significatur iudicem talem esse debere, ad quem in omni controuersiâ eius fori, pateat litigantibus accessus, hac ratione. Iudex controuersiarum in aliquo foro talis esse debet, ad quem omnes habentes aliquas controuersias in eo foro, possint ire & accedere: sed multi sunt in Ecclesiâ, qui dubia seu controuersias circa fidem habent, & ad Ecclesiam quidem facilè, sed ad scripturam accedere & ire non possunt, ergo scriptura non est iudex, sed Ecclesia. Minor probatur, quia scriptura eatenus solùm propriè aditur, quatenus eius sententia legendo exquiritur; sed plurimi sunt in Ecclesia qui scripturam legere non possunt, ergo non omnes scripturam adire possunt.

Probatur 3. omnis iudex præsertim supremus in hac vita & generalis ita debet dicere sententiam, vt altera pars litigans euidenter sciat se vicisse, altera euidenter sciat se causam amisisse, quantum est ex parte illius iudicis; at hoc neque sacra scriptura neque Spiritus sanctus quatenus

ter uspsæcisè per scripturam loquitur, potest facere; ergo neque sacra scriptura neque S. sanctus quatenus præcisè per scripturam loquitur, est talis iudex. Maior euidens est. Minor probatur exemplo clarissimo. nam eodem tempore quo controuersia est inter me Catholicum & Caluinistam aliquem hæreticum, de iudice controuersiarum quam ille scriptura iudice decidendam dicit, nihil, licet sæpius lectis & relectis scripturæ locis, quæ ad rem spectant, constat; sed vterque iudicat sen-sententiam scripturæ à se stare, non contra se.

Probatur denique. In veteri testamento lex non fuit iudex, sed summus Sacerdos; Ergo etiam in nouo non erit, sed vel Ecclesia aut summus Sacerdos, Christi nempe in terris Vicarius, summus Pontifex. Antecedens probatur ex Deuteronomij 17. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem &c. Et iudicium tuum intra portas tuas videris variari verba, surge & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis qui iudicabunt tibi iudicij veritatem.* Ezechielis 4. *Cùm fuerit controuersia stabunt sacerdotes in iudicijs meis & iudicabunt.*

PARS SECVNDA

CAPVT PRIMVM.

§ I.us

QVID SIT SACRAMENTVM.

OMissis varijs significationibus Sacramenti Sacramentum pro vt hoc loco sumitur, est res sensibus subiecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis & iustitiæ tum significandæ tum efficiendæ vim habet. Dicitur res subiecta sensibus, quia sensu percipitur, vt materia baptismi visu & tactu: forma verò auditu. Item materia Eucharistiæ siue panis & vinum gustu, visu, tactu; forma verò auditu, &c. Dicitur vim habere significandi seu esse signum, quia signorum

more deducit nos in rei alicuius latentis notitiam non minus quàm fumus in notitiam ignis qui non videtur, vt docet D. Augustinus lib. 10. de ciuitate Dei cap. 5. vbi etiam apposité monet latentem rem illam quam significat sacram esse, neque enim aliter signum sacrum diceretur nisi sacra res esset quam connotat.

Si queras quęnam sit R. sanctitas & iustitia, vti ex definitione data liquet, vel si mauis & in idem redit gratia Dei per quam anima sanctificatur: diuinę namque literę effectum hunc sacramento clarissimè tribuunt. Act. 2. *Baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum.* Ioannis 6. *Qui manducat hunc panem viuet in æternum*, haud dubiè nec peccatorum remissio nec vita æterna esse potest absque sanctitate, iustitia & gratia, de qua ad Romanos 6. *Gratia Dei vita æterna.* 1. ad Timotheum 4. *Noli negligere gratiam quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum præsbyteri,* De Sacramento ordinis loquitur Apostolus sicut D. Augustinus obseruauit lib. 4. veteris & noui testamenti capite 93. *Infirmatur quis ex vobis* (dicebat Iacobus de Extrema-vnctione cap. vltimo) *inducat præsbyteros Ecclesiæ & orent super eum vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit remittentur ei. Viri* (inquit Paulus de sacramento Matrimonij ad Ephesios scribens) *diligite vxores vestras, non vt vxores aut carnem vestram tantum, sed sicut Christus Ecclesiam suam*, vt in vxore maritus Ecclesiam spectet Christi sponsam. *Quorum remiseritis peccata* [inquit Dominus de sacramento Pœnitentiæ] *remittuntur illis.* Illud etiam significat æthimologia nominis: Sacramentum enim dicitur quod sacram seu sanctam mentem efficiat, non ergo aliud significat quàm sanctitatem à qua mens denominatur sancta formaliter. Quorsum enim & quid aliud significaret? quid magis indicare potest quàm id cuius gratiâ est institutum? Atqui propriè & præcipuè institutum est ad sanctificandos homines non ad homines Christo obligandos, vt vult Zuinglius, quia talis obligatio nec habetur in scripturâ, nec vllam habet cum sacramento puta cum ablutione similitudinem: non ad discernendum fidelem populum ab infideli, vt voluisse Carolostadium narrat Lutherus in sermone de verbis cœnæ propter easdem causas, & quia semper fuerunt meliora quædam, commodiora, & certiora discernicula, verbi gratiâ exteris fidei confessio, signum Crucis, constans & mutua charitas &c. Vnde non ait Dominus Ioannis 15. In hoc cognoscent homines quod discipuli mei estis, si baptismum habueritis, vel Eucharistiam, sed si dilectionem ad inuicem: non promissionem

reconciliationis, seu remissionis peccatorum, vt somniauit Kemnitius, siquidem in Sacramentorum confectione & vsu nullæ interueniunt promissiones seu verba promissoria, neque enim dicitur, qui baptizatus fuerit saluus erit, sed ego te baptizo: nec qui manducat hunc panem viuet in æternum, sed accipite & comedite hoc est corpus meum. Non denique æternam prædestinationem, vt existimauit Caluinus lib. 4. instit. cap. 14. paragrapho 1. siquidem ex nullo prorsus capite potest ostendere baptismum vel aliud sacramentum quantumuis optima dispositione recipiatur, indicare homini (quantumuis certum facere) quod sit prædestinatus, & absurdum est putare ex tam multis qui sacramenta suscipiunt etiam in bono statu quoad præsentem iustitiam, non esse aliquos ex numero reproborum, atque ita non haberi in his sacramenta falsam significationem, si vera sit Caluini sententia. Deinde aut vult Caluinus sacramenta esse signa prædestinationis incerta ac tantùm probabilia, vel certa: si incerta, superfluam omnino facit eorum institutionem, cùm plurima alia sint, ex quibus ratiocinari quis potest verisimiliter se esse prædestinatum, verbi gratiâ, si mundo & pompis eius perfecte abrenunciet, vt Christum sequatur, si excellat patientiâ, si constantem voluntatem habeat non peccandi mortaliter, si charitate flagret &c, Si certa, vt docet ipse in Antidoto concilij Tridentini sess. 6. cap. 13. & lib. 3. instit. cap. 2. parag 16. pugnare facit ea cum scripturis sacris omnem hanc prætentam certitudinem refutantibus, vt Ecclesiast. 9. *Nescit homo vtrùm odio an amore dignus sit, sed omnia in futurum seruantur incerta.* Et 1. ad Corinth. 4. *Nolite ante tempus iudicare.* & Eccles. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu.* & psal. 11. *Seruite Domino in timore.* causam addit. *ne quando irascatur Dominus, & pereatis de viâ iusta.* Ad Rom. 11. versu 20. *Tu autem fidè stas, noli altum sapere, sed time.* Et ad Philippenses 2. 12. *Cum metu & tremore salutem operamini.* Pugnare etiam facit cum prouidentiâ Dei, quam nullo modo decuit certitudinem hanc hominibus dare, ne in superbiam & noxiam securitatem erigerentur, ad quam heu iam satis propendunt; & cum diuinis illis testimonijs quę docent omnino exploratos non esse homini actus proprios qualiter se habeant, sed sæpe de illis perperam iudicare. Ad Rom. 8. *Quid oremus sicut oportet nescimus,* Prouerb. 14. *Est via quæ videtur homini iusta, nouissima autem eius deducunt ad mortem.* Apocalip. 3. *Vides quia diues sum &c. & nescis quia miser es & miserabilis &c.* Nec proinde exploratam omnino esse prædestinationem vt pote cuius persuasionem vult Caluinus in vsu Sacramentorum pendere ab actibus

proprijs & præcipuè ab actibus fidei, quam ab illis vult excitari & eandem ob causam cum propriâ confessione: fatetur quippe obscuræ esse cuilibet quæ in animâ geruntur interiùs. *Fideles* (inquit lib. 3. institut. cap. 2. parag. 10.) *fallaci fidei simulatione non hominum oculis modo imponunt sed suis ipsorum animis.* Et infra, *tot vanitatis recessus habet, tot mendacijs catet cor hominum, tam fraudulenta hypocrisi obiectum est, vt seipsum fallat.* Et denique cum praxi baptizandi paruulos qui cùm non sint capaces actus fidei nec persuasionis illius, vtique ad baptismum admitti non deberent, ne frustra baptizarentur velut incapaces effectus, propter quem baptismus & alia sacramenta dicuntur à Caluino instituta. Consentit his L. Augustinus in libro de correptione & gratiâ cap. 13 cùm ait, *Omnes etiam, qui bene currunt, timeant dum occultum est quo perueniant, &c.* Et serm. 16. de verbis Apostoli. *Et erit quisquam vestrum qui audeat dicere instus sum.* Notent hoc Caluinistæ. Ratio etiam est quia certitudo fidei est infallibilis, quia nititur diuina veritate, cui falsum subesse non potest: tunc enim dicitur aliquis habere certitudinem fidei de aliqua re quando rem illam cognoscit per reuelationem Dei, at non singuli fideles habent reuelationem Dei de suâ iustitiâ, perseuerantiâ, & vitâ æterna.

Ex his colligitur Sacramenta non eo modo tantùm conferre gratiam, quo verbum prædicatum &c. Nam verbum prædicatum in tantum confert, in quantum excitat &c. Sacramenta verò ex opere operato conferunt. Colligitur 2. ex hac sacramentorum efficacia optimè intelligi ipsorum auctorem Deum esse qui eam supernaturalem virtutem creatis rebus impertiri solus poteest, super qua re nemo grauabitur legere D. Augustinum tractatu 5. in Euangelium Ioannis: ibi enim tnm de sacramentorum efficacia, tum etiam de auctore 1. ipsorum egregiè satis ac Catholicè agit.

---

§. 2.us

REIICITVR DEFINITIO SACRAMENTI QVAM ADFERT CALVINVS.

EX dictis superiori paragrapho facilè refelli potest definitio Sacramenti quam affert Caluinus lib 4. instit. cap. 14. parag. 1. vbi sic definit Sacramentum, Externum symbolum quo beneuolentiæ erga nos suæ promissiones conscientijs nostris Dominus obsignat ad susti-

nendam fidei nostræ imbecillitatem, & quo nos vicissim nostram erga eum pietatem tam coram eo & Angelis quàm apud homines testamur. In qua definitione omnia verba sunt suspecta. quatuor autem manifeste falsa: nam quod vocat Sacramentum symbolum cùm ab illo dicitur suspectum est, quia excludit omnem gratiam, omnem effectum, & relinquit symbolum aridum & inane, vacuum ac sterile. Quod autem dicit diuina erga nos beneuolentia, falsum est, nam aut est beneuolentiæ præteritæ, qua nos dignatus est Deus, aut præsentis quam nobis per ipsum iam Sacramentum impertiatur, aut futuræ quam nobis aliquando promiserit, signaculum est. Futuræ quidem non est tum quia Caluinus hoc non concedit, quia putat omnes Christianorum pueros sanctificatos esse antequam baptizentur, & si concederet, tamen esset falsum, quod cùm iam Deus disertis verbis suas illas promissiones nobis tradiderit, non potest aliunde plus accedere auctoritatis & firmamenti quàm habet ipsum verbum Dei, nam qui verbis Dei non credit, quomodo credet aquæ & pani? Neque præsentis ex sententia Caluini, quia vt ait sacramentum non confert gratiam: neque præteritæ, quia quando minister adhibet sacramentum, non potest illi constare, an is qui baptizatur, sit diuinam gratiam consequutus: nam si constat, aut aliquo verbo Dei constat, aut aliqua humana ratione. Dei verbo non constat, quia nullum Dei verbum est quo fide Catholica credere debeamus, hunc vel illum esse gratiam consequutum. Nec id constat, vt putat Caluinus ex vi fœderis inter Deum & Abrahamum. 1 quia illud fœdus non intelligitur de filijs secundum carnem, teste Paulo ad Rom. 9. *Non enim omnes qui ex Israël sunt, ij sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est non qui filij carnis, hi filij Dei, sed filij sunt promissionis æstimantur in semine.* Tum quod si intelligeretur de ijs, tamen nullum verbum Dei est quo tam certè credere debeam, hunc vel illum esse filium Christianorum, quàm certò debeo credere: quæ habet fides Catholica. Quid enim si quem puto esse filium Christiani, suppostitius sit. Si humana ratione id constat, minimè satis est, vbi agitur de consignandis promissionibus diuinis, quæ obsignari nec debent, nec possunt, nisi auctoritate planè diuina. Si ergo hoc non constat, temerè & infideliter minister adhibet sacramenti ad confirmandum iam esse persolutam gratiam ei qui baptizatur, quam Deus promiserat, cùm maximè dubium sit, an persoluta sit. Secundum verbum falsum est (promissiones diuinæ) quarum dicit Sacramentum esse sigillum. Vocat autem promissiones diuinas

illud verbum quod minister concionatur antequam baptizet. Quid est vocare promissiones illud verbum? cùm promissiones omnes diuinæ iam olim factæ fuerint; nunc tantùm recitetur verbum, & quoquo modo explicetur, hoc non est promissionem fieri.

Dicet Caluinus remissionem quidem iam factam, sed nunc recitari, vt intelligatur, credatur ab eo qui baptizandus est.

Hoc quidem minùs malé; sed tamen quorsum pueri baptizantur, qui illud verbum promissionis nec audiunt, nec si audirent intelligant, nec si intelligant fortasse crederent. Deinde si quis baptizatur adultus cùm fuerit iam catechesi institutus duobus aut tribus annis, quid opus est alio verbo Dei vt aspergatur aquâ. Deinde quorsum minister dicit quando baptizat, ego te baptizo, cùm illud verbum non sit promissionis, nec sit verbum Dei quod ampliùs eo sensu & ita vt ille minister dicit. Nam cùm hęc verba pronuntiat aut significat se velle facere quod Christus, id est regenerare eum qui baptizatur, aut tantùm velle se exercere actum externum, id est perfundere illum aqua: nec vnum nec alterum est verbum Dei, sed verbum ministris. Nam si verbum Dei esset, nemini liceret dubitare, quin minister vellet facere id quod dicit se velle facere, at omnibus licet dubitare, quia Deus non iubet credere falso ministro, cum possit esse mendax, ergo non est verbum Dei, sed illius. Præterea videtur sanè mentiri quando hæc dicit, quia non baptizat tunc, sed quando concionatus est. Quod si respondeat se tantùm significare nunc aquam infundere, cùm antea concionatus fuerit, quid opus est vt hoc dicat, & infundat aquam? si Propter testes hoc dicit, quid etiam opus est? Quartum verbum est obsignare, aut esse sigillum quod multò magis falsum est. Nam obsignare nihil aliud est quàm facere vt credatur id quod aliter non crederetur, aut minùs certè crederetur. Sacramentum hoc non potest erga verbum Dei, ergo non potest illud obsignare. Assumptum probatur. Si Sacramentum hoc facit, aut facit ex parte rei, siue vi sua, aut ex parte nostra Rursum si ex parte nostra, vel propterea quod nobis ostendit esse verbum Dei id quod dubitamus & an sit verbum Dei, vt patet de sigillo Regis, vel propterea quod cùm sciamus verbum quod præcessit esse verbum Dei, tamen sacramentum manifestiùs atque explicatiùs & magis ad ingenium nostrum accommodatè id nos docet. Ex parte rei non potest Sacramentum obsignare verbum Deì, quia quod ex natura rei & natura suâ obsignat & confirmat aliquod aliud principium, debet esse eo firmius, in hanc enim sententiam dictum est illud Aristotelis, propter quod vnum-

quodque tale & illud magis. Sacramentum verò non est principium firmius natura suâ quàm verbum Dei, sed infirmius, quia quicquid auctoritatis habet & firmitatis, habet ex ipso verbo Dei, ergo non potest illud obsignare & obfirmare ex parte rei & natura suâ Item non potest illud obsignare & obfirmare ex parte nostra priori modo, quia nemo est qui credat esse verbum Dei illud quod recitatur propter Sacramentum quod videt. Sed è contrario credit esse sacramentum propter verbum Dei ex quo didicit sacramentum esse quotiescunque hic & ille ritus adhibetur. Ergo potius verbum est sigillum Sacramenti, quàm Sacramentum sigillum verbi Dei. Denique Sacramentum non potest obsignare verbum Dei ex parte nostra primo modo, quia falsum est Sacramentum esse rem nobis notiorem quàm verbum Dei. Duo enim sunt in sacramento: alterum est humanum quod in sensus cadit, alterum diuinum quod mente percipitur. Quod humanum est aut sine eo quod est diuinum non est Sacramentum, aut multò obscurius quàm verbum Dei declarat nobis diuinam promissionem. Nam verbum Dei apertè & disertè declarat nobis; quid enim apertius quàm qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit? Elementum autem Sacramenti hoc nobis non declarat, nisi obscurissima & tenuissima analogiâ, vt aqua mundat corpus, ita & Sacramentum baptismi illustrat mentem. nec exemplum Caluini quicquam efficit. Ait, quemadmodum in pactis datur dextra præcedentibus quibusdam verbis veluti sigillum quoddam, ita in promissionibus diuinis cum ad verbum Dei accidit sacramentum, adhiberi quasi quoddam sigillum & signaculum. Nam inter homines propterea adiungitur huiusmodi signum, quia de verbis ipsorum meritò dubitari potest, tum etiam quia obliuisci facillimè possunt, quare cum dextras iungunt, duo profitentur, se non fallaciter sed verè & seriò dicere quæ dicunt: tum etiam memoriæ causa interponunt signum quoddam notabile & rarum. Verba autem Dei neque possunt esse falsa, vt debeat tangi dextra, neque potest Deus obliuisci, vt eius memoria debeat excitari aliquo signo. Præterea si Sacramentum vt argumentatur Caluinus ipse, obsignat in nobis verbum Dei, aut ex illo discimus quod ante sciebamus, aut quod nesciebamus. Si quod ante sciebamus, ex verbo Dei nihil noui discimus. Consequutio probatur. Illud principium quod nullam habet vim & efficaciam ad probandum pręter illam quam sumit ex altero primo non potest augere & confirmare cognitionem factam ab eo principio à quo vim habet, quemadmodum argumentum probabile non potest augere scientiam

comparatam per demonstrationem; Sacramentum autem nullam vim habet & auctoritatem ad faciendam nobis fidem præter illam quam accepit à verbo Dei, ergo non potest augere & confirmare verbum Dei. Si autem quod nesciebamus, nihil possumus dicere ex ipso Sacramento, quia nulla res satis habet argumenti ad gignendam in nobis fidem Catholicam præter vnum verbum Dei, ergo si ex verbo Dei non didiceramus, ex sacramento nunquam discemus. Ad hoc argumentum respondet Caluinus sigilla quæ diplomatibus alijsque publicis actibus appenduntur, per se accepta nihil sunt, vt potè quæ frustra appensa forent si membrana nihil haberet descriptum, neque ideo non confirmant & obsignant quod scriptum est dum scriptis adduntur. Sed hoc argumentum in ea re vna, in qua vt valeret aliquid, oportebat esse simile, est dissimillimum. Hoc enim interest inter verbum Dei & Sacramentum vna ex parte, & inter diploma & sigillum ex altera. Quod verbum Dei ipsum per se sine vllo sacramento habet omnem suam auctoritatem; e contrario verò sacramentum sine verbo Dei nullam habet sed omnem vim accipit ex verbo ipso quod debet obsignare: Diploma autem & literæ Regiæ sine sigillo nullam auctoritatem habent, sigillum sine literis habet auctoritatem, nec eam accipit ex ipsis literis quas obsignat. Nam si inde acciperet nullo modo posset obsignare, nihil enim magis crederemus literis obsignatis, quàm non obsignatis, si sigillum aliunde haberet auctoritatem quàm ex illis. quod accidit in verbo Dei & Sacramento. Quapropter Sacramentum non potest esse sigillum verbi Dei. Illa verò differentia quam Caluinus fingit inter diplomata & nostra Sacramenta, quod inter diplomata & res quas significant, quia humanæ sunt, sit maior similitudo quàm inter Sacramenta & promissiones, quod Sacramenta sint res humanæ, & promissiones diuinæ; esto sit vera, nihil tamen pertinet ad rem. Deinde est falsum, nam maior est similitudo inter res ex quibus constant Sacramenta & effectus quos significant, quàm inter diplomata & id quod obsignat. Quid enim similitudinis est inter ceram & chartam, & tria lilia ex quibus constat sigillum, & inter pecuniam & possessiones quæ à Rege Galliæ mittuntur. At inter aquam baptismi & gratiam magna est similitudo, nam vt illa corpus, sic hæc animam mundat.

Quintum verbum est (*conscientijs nostris*) hanc enim vult Caluinus esse quasi ceram, Sacramentum quasi sigillum. Itaque si nos ostenderimus non semper esse ceram in eo qui recipit Sacramentum, erit manifestum Sacramentum non esse sigillum. Atqui non semper est: quæ

enim con-

enim conscientia est in puero cui neque scientia, neque ratio, neque sensus est, itemque quę conscientia est in furiosis & stultis quos semper in Ecclesiâ baptizatos legimus. Dicuntur quidem aliquando Sacramenta ab auctoribus orthodoxis signacula atque Sigilla, sed alio sensu quàm a Caluino. Caluinus enim vocat sigilla, quę confirmant verbum Dei & promissiones, qua de re non est vlla syllaba apud vllum veterem auctorem: illi autem vocant sigilla aliâ proprietate, quia vt sigillum solet esse res quædam vilissima, continet tamen aliquando rem maximi pretij, ita Sacramenta cùm constent ex rebus naturalibus & corporeis intus continent rem diuinam quam tegunt & obsignant.

---

§. 3.us
DE NVMERO SACRAMENTORVM.

Septem esse nouæ legis Sacramenta, omnia à Iesu Christo instituta, nec plura vel pauciora, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem, Matrimonium, ex scripturis & Patrum traditione rectè definit Concilium Tridentinum sess. 7. Can. 1. quia septenarius Sacramentorum numerus, licet ab instituęntis voluntate potissimum dependeat, tamen fide supposita recte ostendi potest eum numerum conuenientissimum esse, tam ex analogiâ corporalis & spiritalis vitæ, quàm ex numero peccatorum & vulnerum. Quemadmodum enim homini ad vitam naturalem priuatam & publicè traducendam septem necessaria sunt, vt scilicet in lucem edatur, incrementum accipiat & robur, cibo alatur, & si morbo laboret, opus est imbecillitatem virium ægritudine contractam refici, morbique reliquias tolli. Ex parte autem reipublicæ necessarius est magistratus cuius auctoritate regatur; ac postremò necessarij sunt parentes, qui legitima prolis generatione humanum genus conseruent ac propagent. Ad eundem modum in vitâ spirituali generatio fit per Baptismum; Confirmatione in gratiâ roboramur: Eucharistiâ nutrimur; Pœnitentiâ vulnera & morbi relapsorum post Baptismum sanantur; Extrma vnctione peccati reliquiæ tolluntur: Ordine Sacramentorum ministeria sacræque aliæ functiones in Ecclesiâ exercentur: denique Matrimonio ex legitima maris & fœminæ coniunctione filij ad Dei cultum, humanique generis conseruationem procreantur & religiosè educantur. Similiter contra peccatum originis Baptismus prę́stat

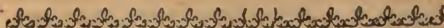
regenerationem: contra peccatum actuale Pœnitentia remedium confert: peccata venialia mortiferorumque reliquias Extrema-Vnctio tollit: contra infirmitatem ne ex ea peccemus Confirmatio adiuuat, Ne affectus malitiâ vincatur Eucharistia præstat: ignorantiam Ordo depellit, concupiscentiæ impetum cohibet Matrimonium.

Præterea septem Sacramenta hominum animos ad septem virtutum genera disponunt. Baptismus enim illuminans est Sacramentum fidei: Confirmatio Spei; Eucharistia charitatis: Pœnitentia iustitiæ: Extrema Vnctio perseuerantiæ ac fortitudinis: Ordo prudentiæ, Matrimonium temperantiæ.

His omnibus addi potest alia ratio septenarium Sacramentorum numerum efficaciter probans. Quod Ecclesia Christi de ratione & numero Sacramentorum tradit, id quamuis expressè in scripturâ non declaretur, sine vlla tamen dubitatione credendum est; sed Ecclesia Christi tradit esse septem Sacramenta nouæ legis, neque plura neque pauciora vt patet, ergo ita prorsus credendum est. Maior probatur iisdem argumentis, quibus superiùs probauimus ac ostendimus Ecclesiæ auctoritatem in definiendis his quæ spectant ad fidem, Hic igitur breuiter tantùm ex eo probo quod nisi Ecclesiæ etiam sine scripturis expressis, quod ad numerum & rationem Sacramentorum attinet, credendum sit neque ipsi hæretici credere debebant esse duo Sacramenta nouæ legis verè & propriè dicta, scilicet Baptismum & Eucharistiam, quæ tamen nobiscum sine controuersiâ fatentur. Id verò probatur quia etsi scriptura illius operationis quæ est ablutio atque etiam regenerationis spiritualis in illa mentionem disertè faciat, nunquam tamen exprimit, quod hæc operatio suscipienda sit causâ significandi ex diuina impositione gratiam spiritualis regenerationis, & Deum ipsum colendi, quæ tamen duo sunt de ratione ac essentiâ veri Sacramenti. Similiter licet scriptura commemoret panem & vinum, seu panis & vini species, atque item gratiam & vitam spiritualem quæ in corporis & sanguinis Christi sub eis rebus vsu confertur, nullus est tamen scripturæ locus vbi expressè declaretur, quod his rebus ex peculiari institutione Dei tanquam signis quibusdam significare velle debeamus ipsam gratiam & nutrimentum spirituale, quod in earum rerum vsu datur, neque etiam quod debeamus item per huiusmodi res velle Deum colere, tanquam per ceremoniam quandam virtutis religionis. Minor nostræ probationis clara est, & consequenter firma conclusio.

Ex his refelluntur Nouatores qui septenarum numerum Sacramen-

torum reijciunt. Tantùm hic addam illos in numero Sacramentorum (vt in multis alijs) non sibi constare: nam vt bene aduertit Duræus in refutatione Vvhitakori pag. 490. Septenarium numerum Sacramentorum admiserunt in colloquio Ratisbonensi anno M.D.XLI. Philippus Melancthon, Bucerus, & Caluinus. Sic enim scribit Bucerus ipse in actis colloquij Ratisbonensis. *Protestantes non grauatim admiserunt septem Sacramenta.* Huic verò colloquio interfuisse Caluinum testatur Beza in vita Caluini. Quando igitur septenarium Sacramentorum numerum Caluinus & alij reijciunt, sibi non constant. Et certè quando per Nouatores Diabolus Sacramentorum numerum impugnat non aliud facit, quàm olim fecisse legimus Holofernem: quemadmodum enim Holofernes videns Bethunienses, nisi aqua eos deficeret, inexpugnabiles fore, conatus est aquam ab illis auertere aquæ ductus intercidendo: ita Diabolus per hæreticos conatur Ecclesiæ aufferre legitimum vsum & cultum Sacramentorum, quæ sunt tanquam aquæ ductus diuinæ gratiæ ad hominem.

CAPVT SECVNDVM.

§. 1.us

AN BAPTISMVS SIT NECESSARIVS AD SALVTEM ET AN BAPTISMVS CHRISTI SIT IDEM CVM BAPTISMO IOANNIS.

DVÆ sunt hoc loco expediendæ difficultates, vt constat ex titulo paragraphi. Prima est an Baptismus sit necessarius ad vitam æternam consequendam. 2. An Christi Baptismus idem sit cum Ioannis Baptismo. Quod ad primam partem attinet, dicendum est breuiter necessarium esse Baptismum omni rationali creaturæ ad vitam æternam consequendam. Est de fide.

Probatur breuiter ex Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non poterit introire in regnum Dei.* Vnde in Concilio Tridentino sess. 6 Canon. 3. decretum fuit, *Si quis dixerit Baptismum liberum & non necessarium ad salutem, Anathema sit.* Nec propter hoc arctatur via salutis, quia nunquam potuerunt homines saluari nisi per Christum, & nisi fierent membra Christi, quia non est aliud nomen datum homini-

bus in quo oportet nos saluos fieri: Sed ante Christi aduentum homines incorporabantur Christo per Circumcisionem vel alia Sacramenta, & Sacramentum Baptismi quod Christus ordinauit est longè maioris facilitatis, quàm fuerint alia Sacramenta ante aduentum ipsius. Igitur per Baptismum non arctatur via salutis, & licet aliquando non possit vel propter defectum aquæ, vel ministri obtineri in actu potest tamen in voto seu desiderio haberi, quod sufficit adultis, vbi facultas deest: & sic non est obligatus vllus ad impossibile. Hæc breuiter de prima parte paragraphi. Quod attinet ad secundam.

Dicendum est non fuisse eumdem Batismum Ioannis, & Baptismum Christi. Hæc conclusio est contra Zuinglium tom. 2. lib. de Baptismo fol. 68. 73. 74. 75. Caluinum lib. 4. instit. cap. 15. Musculum in locis communibus cap de Baptismo pag. 304. Bucerum, Brentium aliosque nouatores quos citat Guillelmus Reginaldus lib. 2. Caluinu-Turcismi cap. 9 Est tamen Catholica & fide certa.

Probatur 1. ex PP qui summa diligentia vtriusque Baptismi plusquam essentiales differentias scriptis tradiderunt, Cyrillo super Ioannem cap. 2. Augustino lib. 8. contra Donatis. de Baptismo cap. 9. & tribus sequentibus, & lib. 2. contra epistolam Petiliani cap. 37 Hieronymo in comment. Ioel. cap. 2. & aduersus Luciferianos, Damasceno, Chrysostomo & alijs, quos in nostra sententia esse fatetur ipse Caluinus sect. 7. *Neminem* [inquit] *perturbet quod alterum ab altero discernere veteres contendunt: cur ita optime Ioannes? Quorum non tanti esse nobis debet calculus, vt scripturæ certitudinem quatefaciat.* Quod idem fatetur de Patribus Vvhitakorus apud Duræum nostrum pag. 512. *Quid* (inquit) *de Ioannis Baptismo veteres iudicarint non ignoro, sed quid scriptura doceat, non quid illi suspicentur, attendo.* Bona verba quæso, & Patres scripturas aliquando vidisse verisimile est, Sed quid quæso scriptura docet? an non inter suum & Christi baptisma Ioannes hoc discrimen statuit, quod in aqua quidem ipse, Christus vero in Siritu sancto baptizaret? Qua igitur vos fronte non aliter Christum in Spiritu sancto quàm Ioannem baptizasse asseritis? vel quomodo qui baptismo Ioannis iam baptizati erant Christi rursum Baptismo tincti sunt? nisi Paulum fortè qui eos baptizauit Anabaptistam fuisse dicatis. Sic enim ille. *Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populum dicens: in eum qui venturus esset post ipsum vt crederent. His auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu.* Quæ scripturæ verba tam plana, tamque aperta à proprio ac genuino sensu Caluinus tam scelerate detorquet, vt ex Baptismo impositionem manuum re-

pente nobis efficiat. *Baptismi* (inquit lib. 4. c. 15. sect. 18.) *nomine significare voluit gratias Spiritus sancti visibiles per impositionem manuum datas.* Hic vester est in explicandis scripturis candor, vt ex quouis quiduis pro arbitrio efficiatis, cùm eo ipso in loco Baptismus ab impositione manuum clarissimè secernatur. *Baptizati sunt* (inquit) *in nomine Iesu, & cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos,* Quid apertius? priùs enim baptizati sunt, deinde per manuum impositionem Spiritum sanctum acceperunt. Ac ne longior sim, si idem vterque Baptismus fuit, cur non Pauli Baptismus, vel Petri dici potuit, quem illi contulerunt, vt Ioannis baptismus quem ipse contulit? Cur, vt alia omittam, non in nomine vos Christi venturi, perinde ac Ioannes, baptizatis, vt in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Christi discipuli baptizaruut? Accedente enim verbo ad elementum fit Sacramentum.

---

§ 2.us.

QVID FIAT DE PVERIS NON BAPTIZATIS ANTE VSVM RATIONIS DECEDENTIBVS.

Vbi etiam de Lymbo Patrum & Purgatorio.

TRes difficultates complectitur hic paragraphus. Prima est quid fiat de pueris ante rationis vsum sine baptismo in noua lege decedentibus. Secunda an fuerit ante Christi mortem Lymbus Patrum. Tertia an detur Purgatorium.

Prima difficultas oritur ex superiori paragrapho Si enim pueri non baptizati ante rationis vsum decedentes non possunt introire in regnum Dei, sequitur pro illis aliquem alium locum ponendum esse: qui tamen quis sit non facile videri potest (inquiunt nostri temporis hæretici) nam ponere locum qui vocetur lymbus infantium sine omni fundamento dicitur. Dicendum tamen est dari lymbum infantium, idque necessariò dicendum esse & non sine ratione vt impudenter mentiuntur hæretici.

Probatur, quia necesse est ponere pro pueris non baptizatis ante rationis vsum decedentibus in noua lege locum aliquem (& idem dicendum est de pueris non circumcisis octauo die quo tempore durabat præceptum Circumcisionis] hi enim non euolabant ad cœlum, cùm Paradisi porta nondum esset aperta: nec portabantur ad sinum Abrahæ, cû Genes. 17. dicatur, *Masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit, de-*

lebitur anima illius de populo suo. Et Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu sancto non poterit introire in regnum Dei.* Si ergo locus deputandus est, non est Lymbus Patrum: quia qui illuc ibant, erant in gratiâ, & in propinquo Deum visuri: decedentes autem in solo originali non erant in gratiâ, neque vnquam Deum visuri: ideo locus ille eis conueniens non fuisset. Nec debet eis assignari purgatorium aut infernus, cùm nunquam habuerint peccatum actuale, & per consequens non debent pati pœnam sensus: in Purgatorio autem & Inferno illa pœna sustinetur: Alius ergo locus est assignandus, quem si comparemus ad dignitatem personarum locatarum, ponendus est sub Purgatorio, quia illi qui sunt Purgatorio sunt in gratiâ, & sic digniores. Si verò comparemus ad qualitatem pœnæ vel præmij, illi qui sunt in Purgatorio magis affliguntur: quia patiuntur pœnam sensus iuxta illud Apocal. 18. *Quantùm se conglorificauit, &c.*

Quod si quæras quid faciant paruuli in Lymbo. Respondeo cum communi Doctorum opinione speculari naturalia. Licet enim anima humana à principio sui esse sit tanquam tabula rasa, in qua nihil depictum est: nihilominus tamen qui non deficit in necessarijs, & qui animam creauit intellectualis naturæ in separatione ipsius à corpore, influit tot species rerum quot acquirere potuit corpori vnita, ne frustretur intellectus earum, cui dedit Deus potestatem fieri, & continere quodammodo (scilicet per similitudinem) omnia, vt habetur Sapientię 10. Sic quod nullus Philosophus vnquam tanta cognouit de naturalibus, sicut anima paruuli separata. Et cùm omnes tales sint eiusdem speciei, sequitur quod omnes erunt pares in huiusmodi infusione & beatitudine naturali. Hæc dicta sint de prima difficultate. superest iam disputandum de secundâ, nempe an detur Lymbus Patrum seu quod idem est, an detur aliquis locus in quo detinebantur animæ sanctorum Patrum antequam Paradisi porta esset aperta per clauem Dauid, hoc est per Christi passionem. Negant hæretici, inter alios Caluinus lib. 2. instit. cap. 16. paragrapho 9. vbi ait. *Concludere in carcere mortuorum animas puerile est.* Contradixit tamen sibi (vt solent mendaces sui immemores contra Anabaptistas disputans in Psycopannichiâ cùm ait, *Nec verò miretur quisquam includi carcere sanctos Patres, qui redemptionem Christi expectabant.*

Dicendum est tamen dari Lymbum Patrum.

Probatur ex illo Zachariæ 9. *Tu quoque in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu.* Vbi nota particulam *quoque.* In hoc loco non erant

tenebræ quantum ad carentiam gratię aut ſcientiæ, nec erat pœna ſenſibilis, quam homines patiuntur pro actuali peccato: ſed erat quædam quies & refrigerium. Dicitur hic locus ſinus Abrahæ eò quod primum principium credendi explicitè myſterium incarnationis & Redemptionis fuit Abraham, qui ſe ſeparauit ab Idololatriâ, & ſignum fidei accepit, & cui primo de Chriſto (ſine cuius fide non peruenitur ad requiem) ſpecialis facta fuit reuelatio. Ideo nunc requies Sanctorum in cœlis, vbi nullus eſt dolor, ad ſimilitudinem ſinus maris, in quo non ſunt agitationes, neque procellæ aut fluctuationes, ſed tranquillitas ſumma, dicitur ſinus Abrahæ. Ad hunc ſinum ſiue quietem delata fuit ab Angelis anima Lazari, & ibi refrigerabatur ante mortem Chriſti refrigerio quietis, abſque dolore ſenſibili. Quo refrigerio carebat diues epulo, exiſtens in profundiſſimo inferno: vnde Lucæ 16. dicitur eleuaſſe oculos in tormentis & petiuiſſe refrigerium linguæ. Refrigerium & conſolatio eorum qui erant in hoc ſinu, conſiſtebat in quiete conſcientiæ, & in contemplatione rerum naturalium, & eorum quæ per fidem audierant, de reparatione humani generis & myſterijs diuinis. Erat tamen quidam dolor de dilatione ſperatæ gloriæ, ſecundùm illud Prouerb. 13. *Spes quæ differtur, affligit animam.* Vnde D. Auguſtinus in quodam ſermone de paſſione Domini dicit, quod lacrymabili obſecratione Chriſtum orabant. Ab his doloribus liberauit eos Chriſtus, vnde act. 2. dicebat D. Petrus, *Deus Chriſtum ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni.* Ad hunc locum inferni anima Chriſti diuinitati coniuncta poſtquam emiſit ſpiritum in die Paraſceues deſcendit, & reiecit poteſtatem Principum tenebrarum, iuxta illud Pſalm. 23. *Attollite portas Principes veſtras.* Gloſa exponit, *Principes aufferte poteſtatem veſtram, quâ huc vſque homines in inferno detinebatis.* Et ſecundùm hoc debet etiam intelligi quod ait Apoſtolus ad Epheſios 4. *Deſcendit ad inferiores partes terræ*, & illud quod dicitur in Symbolo, *Deſcendit ad inferos*, nempe vt iuſtos illuminaret: dicitur enim Eccl. 24. *Penetrabo inferiores partes terrę & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino,* ſcilicet ſanctos Patres lumine gloriæ & claræ viſionis ſuæ.

Probatur præterea concluſio ex Gen. 37. vbi Iacob poſtquam intellexiſſet ex filijs ſuis de Ioſephi filij ſui morte (cuius veſtem in ſanguine hædi tinxerant fratres) & dixiſſet *Fera peſſima comedit eum, beſtia deuorauit Ioſeph, ait, deſcendam ad filium meum lugens in infernum.* Hic autem locus ſaluari non poteſt ſicut nec prædicta & multa alia quæ adiungi poſſent niſi detur Lymbus patrum, ergo &c.

Hæc dicta sint de Lymbo Patrum. Superest vltimo loco disceptemus an detur purgatorium, id est locus expiationis, satisfactionis & solutionis pœnarum post mortem. Negant Nouatores, contra quos tamen.

Dicendum est necessariò admittendum esse Purgatorium. Est de fide.

Probatur ex illis verbis Christi, Math. 18. *Quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur illi, qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo neque in futuro.* Quibus verbis voluit Christus enumeratione hac diuersorum locorum peccati illius magnitudinem exaggerare, & significare nusquam esse remittendum. Enumerauit autem duo loca, vbi peccata remitti solent, in hoc inquam sæculo, & in futuro, nisi enim in futuro peccata remitterentur, frustra hanc vocem & otiosè addidisset, quem constat nunquam otiosum verbum locutum, cùm prædixerit de omni otioso verbo reddendam rationem in die iudicij. Datur ergo locus in futuro sæculo, in quo remittuntur peccata. Hic autem non est alius quam Purgatorium in quo per pœnas temporaneas remittuntur peccata, ergo &c. Quod autem hic locus non sit alius quàm Purgatorium patet, quia Nouatores nullum alium in futuro sæculo locum assignant quàm infernum damnatorum, & cœlum, at in neutro horum remittuntur peccata, vt constat ex confessione ipsorum aduersariorum, ergo &c.

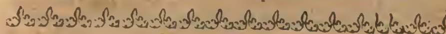
Probatur 2. ex illis verbis Christi, Math. 5. *Esto consentiens aduersario tuo citò dum es in viâ cum eo, ne fortè te tradat iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde donec reddas quadrantem.* Quibus verbis significauit Christus aliquem esse locum post hanc vitam in quem ingreditur debitor, qui persoluto debito pôstea egrediatur, qui locus alius non est quàm Purgatorium. Sed inquit Caluinus, *Si iudex hoc loco Deum significat, litigator diabolum, lictor Angelum, carcer purgatorium, libenter dabo manus.* Atque ita significare asseuerauit non vnus de plebe, sed magnus Cyprianus epist. ad Antonianum, quare fidem seruari postulo. Sed frustra sollicitor. Quamuis enim numerosa Patrum ego testimonia proferrem, nunquam anguis iste tortuosus mihi constringetur, caudam semper complicabit, & subtiliùs elabetur.

Ex his colligitur contra eosdem Nouatores non semper ablata culpa à Deo, auferri omnem pœnam peccatis debitam. Hoc est quandocunque fit vt qui crimine aliquo mortifero se astrinxerunt, à Deo quidem accipiant peccati condemnationem, liberenturque à reatu pœnæ æternæ, efficianturque amici & filij Dei, maneant tamen obligati ad

pœnam

pœnam aliquam & temporaneam satisfactionem. Patet ex verbis Christi allatis in prima probatione præsentis conclusionis. Patet præterea varijs scripturæ testimonijs & exemplis. Moysesque (Nnmer. 20.) ad aquas contradictionis grauiter Deum offenderat, tametsi postmodum Deo reconciliatus non minorem quàm antea cum ipso familiaritatem & gratiam inierit, pœnam tamen luere debuit istius peccati, nempe non introducere populum in terram promissionis, sed ante traiectum Iordanis morte mulctari. Similiter Dauid (2. Reg. 12.) post adulterium cum Betsabee & necem Vriæ, audiuit à Nathan Propheta: *Dominus trastulit peccatum tuum, non morieris*, id est ignouit peccatum & te in gratiam accepit; Audiuit tamen & hoc: *Hæc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius, nec recedet gladius de domo tuâ vsque in sempiternum.* Quæ omnia euenisse constat in seditione Absalonis filij. Denique primorum parentum inobedientia, tametsi & ipsis remissa fuerit, & nobis in Sacramento Baptismi condonetur, manet tamen sententia Dei, *In sudore vultus tui vesceris pane tuo. In dolore paries filium & morte morieris.*

Colligitur 2. hanc pœnam, quæ post dimissam culpam superest toleranda, non tolli omnibus post mortem. Patet ex prædictis Christi verbis, Math. 18. *Quicunque dixerit verbum contra filium hominis &c.* Patet præterea, quia mors ob peccata primorum parentum toti humano generi, hoc est æquè iustis atque iniustis infligitur. Itaque Iudas Macabæus (2. Mac. 12.) sanctè pro peccatis mortuorum curauit sacrificia: & apud Apostolũ, 1. Cor. 3. quidam saluantur, sic tamen quasi per ignem quanquam negandum non est afflictiones quandoque & dolores tum infirmitatis cum mortis, vel pœnam omnino tollere, vel saltem minuere, pro peccatorum qualitate, & pœnitentiâ morientium.

CAPVT TERTIVM

§. I.us

VTRVM DETVR ALIQVOD PROPRIE DICTVM SACRAMENTVM POENITENTIÆ.

Vbi etiam de Contritione, oris Confessione, ac satisfactione & actibus Pœnitentis.

QVod ad primam partem paragraphi attinet, negant communiter Nouatores, præsertim Caluinistæ vllum reperiri propriè dictum

Sacramentum Pœnitentiæ ; contra quos tamen. Dicendum est dari verum ac propriè dictum Sacramentum Pœnitentiæ. Hæc conclusio est fide certa, & habetur in concilio Florentino ac etiam in Tridentino.

Probatur facilè ex dictis paragrapho primo, ac tertio primi capitis. Primo enim loco ostendimus Sacramentum esse rem sensibus subiectam, quæ ex Dei institutione sanctitatis & iustitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet, siue quod idem est, esse signum visibile inuisibilis gratiæ, à Christo institutum: at huiusmodi est pœnitentia, vt etiam ibidem diximus, & per se patet; signum enim visibile est ipsa actio Sacerdotis; inuisibilem autem gratiam infundi clarè habemus ex Christi Domini verbis Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Et ex Mathæi 18. *Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Ex quibus verbis habemus expressam promissionem remissionis peccatorum, & consequenter gratiæ, sine qua illa non remittuntur: habemus pariter huius Sacramenti institutionem, & consequenter omnia quæ ad veram Sacramenti rationem requiruntur. Secundo etiam loco nempe paragrapho tertio eiusdem primi capitis ostendimus necessariò recipiendum esse septenarium Sacramentorum numerum, quorum vnum est pœnitentia, omnium illorum, qui illorum numerum admittant, iudicio. Non est igitur hac in re multùm immorandum. Veniamus ergo ad actus Pœnitentis, & primò ad Contritionem: de qua quæri potest an sit necessaria ad Sacramentum Pœnitentiæ. Negant Hæretici contritionem esse necessariam aut etiam attritionem.

Dicendum tamen est necessariam esse vel contritionem vel attritionem, hoc est necessarium esse dolorem, & peccatorum detestationem, vel ex charitate Dei, vel ex metu gehennæ, vel ex peccati fœditate susceptum.

Probatur breuiter, quia veré non resipiscit, quem non pœnitet commissorum, vt per se patet, sed Sacramentum Pœnitentiæ requiritur resipiscentia, ergo etiam requiritur vt pœniteat peccatorum. Minor constat, quia fuit ad peccatorum condonationem, omni sæculo & lege necessaria. Vnde Dominus in veteri lege ait, *Conuertimini ad me in toto corde vestro, &c.* Et Rex Ezechias. *Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Hæc satis de contritione.

De Confessione difficilior est quæstio: nam non tantùm moderni Hæretici, sed multi antiqui Hæretici (inter quos fuere Montanistæ

teste D. Hieronymo in epist. ad Marcellam de Montani erroribus, & Messaliani teste S. Damasceno lib. de hæresibus cap. 80.) contendunt, Confessionem nec institutam à Christo, nec esse necessariam, sed inutilem & superstitiosam. Verùm dicendum est Confessionem à Christo institutam esse & esse ad salutem necessariam, quoad peccata mortalia vel in re vel in voto.

Probatur ex Valentiâ lib. de necessitate confessionis cap. 2. Si à Christo Domino quædam actio externa, quasi tribunal quoddam pro conscientijs fidelium instituta est, in qua illorum peccata iudicio atque sententiâ legitimorum Ecclesiæ ministrorum vel remittantur vel retineantur, non potest fieri, quin etiam à Christo institutum sit, vt fideles peccata sua quorum recordari possunt, ministris Ecclesiæ legitimis, ad obtinendam eorum iudicio atque sententiâ veniam, confiteantur. Sed talis actio & quasi tribunal, pro fidelium conscientijs omnino est à Christo instituta, ergo & confessionem ab eo institutam esse fatendum est. Maior probatur, quia nequeunt ministri prudenter ac discretè, vt oportet, iudicium de fidelium peccatis ferre, num scilicet remittenda, vel retinenda sint, nisi cognitionem habeant conscientiæ ipsorum fidelium, quomodo scilicet se erga peccata habeant: nec rursus possunt ministri hanc cognitionem habere nisi fideles ipsi suam conscientiam aperiant. *Quis enim hominum* (vt ait Apostolus) *scit quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis qui in ipso est?* Quin etiam cùm nunquam fiat dimidiata peccatorum mortalium remissio, sed vel nullum peccatum mortale, vel omnia simul remittantur: necesse est omnino de omnibus saltem peccatis mortalibus, hoc est de conscientiâ & animo peccatoris erga vnumquodque mortale peccatum, æquè ministrum cognoscere: vt cum iudicio & discretione sententiam remissionis vel retentionis ferat eorum peccatorum quę peccator ei aperit. Denique in omni genere ratio ipsa docet non esse à iudice sententiam ferendam, nisi causâ in specie probè cognita. *Qui enim iudicat quod nouit, hic demum iudex est iustitiæ*, id est rectus & sapiens. Prouerb. 11. Vt igitur minimè dubitemus, esse Imperatoris iure institutam delationem alicuius criminis, hoc ipso quod Tribunal & iudices ad iudicandum in æterno foro de huiusmodi subditorum crimine Imperator instituisset: ita etiam neque dubitandum est quin accusatio & confessio omnium peccatorum in specie sit à Christo instituta, si is quasi tribunal & iudices instituit ad sententiam ferendam de remissione seu retentione peccatorum omnium, quæ à fidelibus commissa essent. Firma igitur est nostri argumenti maior: Minor au-

tem, nempe tale quasi tribunal ad iudicandum de peccatis fidelium à Christo institutum esse, multis modis probatur. 1. Ex illo Ioannis 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis; & quorum retinueritis retenta sunt,* Ex quo loco patet, quam potestatem Christus à Patre accepit remittendi peccata, hanc ipsum ministris suis delegauisse, vt eam per ministerium ipsi quoque exercerent; sicut disertis verbis testantur diuus Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio, & D. Cyrillus lib. 12. in Ioannem cap. 55. *Pater non iudicat quenquam*, id est non iudicat ipse solus, *sed omne iudicium dedit filio.* Et illud Mathæi 28. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Quod in primis intelligitur de potestate iudicandi, ergo similiter eadem potestas ex Christi voluntate & instituto exerceri debet cum discretione quadam & iudicio in ministerio reconciliationis fidelium. Qaundoquidem sic sunt Christi ministri ad id ministerium missi, sicut fuit missus ipse Christus à Patre. Quod eam planè vim habet, vt quicquid auctoritatis possit competere ministris Christi, in ministerio & vsu eorum remediorum, quæ ad hominum salutem à Christo sunt instituta, id totum intelligere debeamus esse illis à Christo tributum. cumque ea potestate remittendi vel retinendi peccata cum cognitione & iudicio, nisi aliqua actione externa erga fideles ipsos ministri vti non possint (non enim aliter homo in hominem auctoritate aliqua fungitur) hoc ipso certè quod vsus eius potestatis à Christo institutus est, consequitur actionem quamdam externam à Christo institutam esse, velut tribunal quoddam pro conscientijs fidelium, in quo hæc sententia legitimorum Christi ministrorum, vel remitti vel retineri possint peccata fidelium illis subiectorum, vt assumpsimus in minori nostræ probationis. Secundo idipsum confirmatur exemplo clarissimo: Si enim filius Cæsaris cum potestate iudicandi, itemque cum auctoritate eam ipsam potestatem alijs delegandi mitteretur à suo patre, isque alicui homini diceret, Sicut misit me Pater, ego mitto te, qurum remiseris delicta &c. minimè tunc dubitaremus. quin eiusmodi homo à filio Cæsaris constitutus esset iudex delegâtus. Cùm igitur filius Dei Christus Iesus, cui omne iudicium à Patre datum est, omnisque potestas in cœlo & in terra dixerit Apostolis eorumque successoribus, *Sicut misit me Pater &c.* Ambigi nulla ratione debet, quin sint a Christo constituti iudices eorum fidelium, qui eis fuerint subditi, vt illorum peccata cum cognitione ipsius causæ vel remittere vel retinere possint. 3. idem probatur ex ipsa forma verborum, quibus eam potestatem Chri-

ſtus & promiſit & contulit ſuis miniſtris, Promiſerat enim eam Math. 28. illis verbis, *Quæcunque ſolueritis &c. quæcunque ligaueritis &c.* Conſtat autem actum ſoluendi & ligandi iudicialem eſſe. Item contulit eam poteſtatem illis verbis: *Quæcunque remiſeritis &c.* quæ certè verba ſimiliter iudicij quamdam diſcretionem & auctoritatem denotant.

Probatur 2. concluſio ex communi vſu primitiuæ Eccleſiæ in qua ſemper obſeruatum eſt, vt Chriſtiani pœnitentes peccata ſua Sacerdoti aperirent. Vnde in actis Apoſtolicis, *Multi credentium* (*pepiſteucoton*, qui ante crediderant] *veniebant confitentes* (*exomologoumenoi*, id eſt aperienter] *& annunciante actus ſuos.* Non enim generatim fatebantur ſe peccatores, neque ſoli Deo confitebantur; ſed actus ſuos & peccata aperiebant & enumerabant. Præterea Iacobus Apoſtolus loquens de præſbyteris ad infirmum ſacro oleo vngendum vocandis addit, *Confitemini* (*exomologeiſte*, aperite] *alterutrum peccata veſtra.* Iac. 5. hoc eſt non ſoli Deo aperite, ſed etiam conciui veſtro & huiuſmodi, con cuiuis ſed Sacerdoti, quem ad ſacram vnctionem infirmo dandam aduocaſtis.

Dices hæc argumenta probare quidem inſtitutionem confeſſionis diuinitus à Chriſto factam: non tamen eſſe illam neceſſariam ad ſalutem quoad peccata mortalia, quod poſuimus in noſtra concluſione.

Sed contra eſt. nam verè ex probationibus allatis colligitur eius neceſſitas, quam tamen adhuc ſic confirmo ex eadem inſtitutione diuinà hoc modo. Si effectus alicuius medij diuinitus inſtituti, neceſſarius eſt hominibus ad ſalutem: ipſum etiam medium eſt illis ad ſalutem neceſſarium; præſertim ſi hominibus non ſatis conſtet eiuſmodi effectum per aliquod aliud medium ſe iam conſequutos eſſe. Sed effectus inſtitutæ diuinitus confeſſionis reſpectu mortalium quidem peccatorum neceſſarius eſt omnino ad ſalutem; neque communiter ſatis conſtat hominibus quod hunc effectum per aliquod aliud medium obtinuerint ergo ipſa etiam confeſſio eſt illis neceſſaria ad ſalutem. Maior huius argumenti propoſita probatur, quia cùm nihil à diuina Prouidentià ſuperuacanee conſtitutum ſit, omnino vult Deus vt homines procurent vnumquemque effectum per medium ſeu media ad illud inſtituta, quamdiu præſertim ipſis non ſatis conſtat ſe illum effectum alia viâ eſſe conſequutos; ac proinde ſi effectus ſit ad finem aliquem neceſſarius, ad eundem finem vult Deus neceſſariò [pro loco ac tempore) vſurpari ea media, quæ ſunt propter eum effectum non fruſtra conſtituta. Nec ſanè poteſt vllo exemplo in aliquo genere oſtendi huius contrarium. Minor quoque argumenti propoſitio patet, quoniam effectus eiuſmodi

confessionis est remissio mortalium peccatorum, quæ committuntur post Baptismum. Hunc autem effectum ad salutem necessarium esse ex scriptura passim constat, quæ vbique docet sine remissione peccatorum mortalium, neque gratiam Dei, neque vitam æternam haberi posse. Neque verò communiter hominibus ipsis constat, vtrùm per alia media, puta per actumcontritionis, seu dilectionis Dei super omnia, &c. eum effectum consequuti sint. Quare communiter tenentur ad effectum eiusmodi procurandum, vsurpare etiam illud peculiare medium confessionis, quod est ad eam rem institutum. Sicut etiam tenentur, qui nondum baptizati sunt, vsurpare ad remissionem peccatorum certiùs procurandam, peculiare illud medium quod est ad eam rem in baptismo institutum; licet fortè quidam opinari possent se iam per actum veræ contritionis aut dilectionis eam remissionem esse conconsequutos. Quin etiam si alicui in particulari per diuinam reuelationem satis certò constaret, se iam esse sine sacramento Baptismi, aut sine confessione, remissionem peccatorum consequutum, tamen teneretur is nihilominùs lege Baptismi & confessionis. Non enim quia cessat finis legis in vno homine particulari, ideo ad illum non pertinet obligatio legis, quæ in communi omnibus propter eum finem posita est, vt suppono ex tractatu de legibus. Itaque quamuis Christus instituens confessionem, non expresserit verbis præceptum illius: tamen ex natura ipsa rei institutæ præceptum illud rectè colligitur, ea quidem forma probationis qua vsi sumus.

Hæc de contritione ac confessione. Ad extremum remanet aliquid dicendum de satisfactione, quâ Deo peccatis nostris offenso, honorem iniquè sublatum actionibus pœnitentiæ compensamus. De qua quicquid dicant nostri temporis Sectarij: dicendum est, vt sacramento pœnitentiæ peccator in pristinum statum restituatur, non satis esse dolorē afferre, & peccata Sacerdoti aperire, ab eoque verbis absolutionis remissionem peccatorum consequi; sed necessarium esse fructus facere dignos pœnitentiæ.

Probatur conclusio simul & explicatur. Quemadmodum inter homines hæc iustitia seruatur, vt qui vel furto, vel conuitio iniuriam intulit proximumque offendit; quamuis ei recocilietur & in amicitiam iterum admittatur, manet tamen restitutioni honoris & furti obnoxius: ita planè iustum videtur, vt cùm culpam nobis Deus dimittit, ac in gratiam suam nos recipit, temporalem aliquam pœnam subeamus, ac iniuriæ illatæ mulctam soluamus. Hinc facilè refelluntur sectarij volentes

vniuersam pœnam cum culpa remitti, nihilque soluendum aut satisfaciendum superesse remissa culpà. Scriptura enim ijs expresse aduersatur; testatur enim ab amicis Dei pœnas repetitas peccatorum. Moyses enim, vt paragrapho vltimo præcedentis capitis dictum est, propter peccatum ad aquam contradictionis prohibitus est ingressu in terram promissionis. Num. 20. Dauid ob commissum adulterium & homicidium priuatus est infante, & filium Absalonem habuit perduellem, &c. 2. Reg. 12. & 1.. Et ne existimes has pœnas inflictas, vt sibi in posterum cauerent, non vt peccata expiarent, Deus ipse causam addidit. Moysi quidem, *Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis*: Num. 20. Dauidi verò, *Quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc filius qui natus est tibi, morte morietur.* His autem peccati culpam à Deo condonatam fuisse testatur scriptura, dictum enim illi fuit, *Dominus transtulit peccatum tuum non morieris.* Et Moysem post hoc peccatum non parum vt Deo prę cęteris hominibus familiarem commendat scriptura. & in Psalmis de eodem & Aaron eiusdem peccati reo sic dicitur. *Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum.* Quem locum tractans Ecclesiæ lumen Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis cap. 16. fatetur Deum exercuisse in eorum peccatum vindictam cuius tamen culpa dimissa fuerat.

---

§. 2.us

VTRVM IVSTI BONIS OPERIBVS MERERI POSSINT GLORIAM.

Vbi etiam disputatur an homo sit liber.

Catholica sententia est, iustos bonis operibus verè promereri vitam æternam de condigno. Probatur clarè ex scripturis in quib' vita æterna dicitur merces & corona, vt Mathæi 10. Lucæ 6. 1 ad Cor. 3 Apocalipsis vltimo, Iacobi 1 Ex his colligi potest iustorum opera digna esse præmio vitæ æternæ, siquidem his appellationibus denotatur æqualitas quædam: siquidem dicitur secundùm proprium cuiusque laborem merces. Accedit quod non dicatur corona & merces propriè quod redditur solùm propter meritum congruum, propterea etiam remissio peccatorum gratia dicitur, licet de congruo peccator ipsam mereatur, vt ait D. Augustinus epist. 105. Colligitur idipsum ex illis

verbis Apocalipsis 3. *Ambulabunt mecum in albis quoniam digni sunt.* 2. Ad Timotheum illis verbis, *Quam reddet mihi iustus iudex.* Cur enim iustum iudicem vocat, qui reddet illi coronam in illa die nisi quod operibus erit æqualis veluti merces meritis respondens.

Hinc refelluntur apertè Sectarij nostri temporis qui non modo negant meritum condignum, sed omne omnino meritum bonorum operum, vt videri est apud Caluinum lib. 3. inst. cap. 15. parag. 2. Bezam cap. 4. confess. art. 18. Refelluntur inquam apertè. Nam scriptura vitam æternam vocat mercedem, at merces respicit meritum. Vocat coronam iustitiæ id est iustam coronam, Mathæi 16. *Reddet vnicuique secundum opera eius.* Et ad Cor. 5. *Vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit siue bonum siue malum.*

Hæc sufficient pro prima parte paragraphi, transeamus iam ad secundum, & videamus an homo sit liber, an habeat libertatem ita vt possit agere aliquid vel non agere, bene vel malè agere, vnum præ altero eligere.

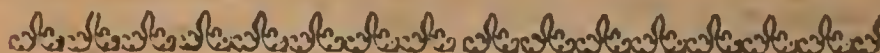
Lutherani & Caluinistæ negant. Verùm dicendum breuiter est posse & in homine esse liberum arbitrium.

Probatur 1. experientià, quâ experimus in nostra potestate esse aliquid agere vel omittere &c. Etsi enim omnia necessaria ad agendum sint posita possumus vel ambulare vel sedere indifferenter. Hinc consultationes in rebus humanis. hinc merita & demerita, præmia & supplicia, quibus etiam propositis liberè agimus quod non faciunt bruta. Hinc etiam à sapiente illatam iniuriam vlciscimur, à stulto patienter toleramus, non alia de causa quàm quia ille liber, hic non.

Probatur 2. à priori appetitus sequitur cognitionem, & perfectiorem cognitionem perfectior appetitur, ergo cognitionem vniuersalem & suo modo indifferentem sequitur appetitus vniuersalis & indifferens, sed intellectus percipit perfectè rationem boni & mali, quæ est in obiecto, ergo cognitionem talem sequitur appetitus indifferens ad appetendum illud obiectum iuxta bonitatem in eo indicatam atque bonum quod iudicatur indifferens, non amatur necessariò sed liberè: ergo voluntas illud etiam liberè appetit. Et certè hoc adeo verum est, vt rectè dixerit Scotus non rationibus sed verberibus cum eo agendum esse qui arbitrij libertatem negaret. Nam eò vsque fustibus contundendus est, donec fateretur in nostra situm esse potestate à verberando abstinere. Et si de iniuria sibi facta conquereretur, occurrendum esset frustra ipsum conqueri, cùm nihil libero arbitrio sed omnia necessitate gerantur.

Hinc patet

Hinc patet quàm impiè Lutherus in assertione articuli 36. scripserit liberum arbitrium esse figmentum siue titulum sine re. Patet etiam quàm impiè reliqui Nouatores dicant per peccatum primi parentis ab homine sublatum liberum àrbitrium. Hoc enim vt ex rationibus allatis constat, pugnat contra omnem rationem & preterea contra scripturam ex qua habemus Deum sæpissime conqueri de populo suo quod ipsum vocantem non audiret. Ita Prouerb. 1. *Vocaui* (inquit) *& renuistis, extendi manum meam & non fuit qui aspiceret*: An is renuere dici potest, qui vocantem non audit, aut qui non potest annuere? aut cur queritur Deus, quod cùm manum extendisset nemo aspexerit, nisi quia extenderat vt aspiceretur? Eandem ferè sententiam habet Christus in Euangelio. *Quoties* (inquit) *volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti &c.* Sed hæc nimis aperta sunt.

CAPVT QVARTVM.

§ I.us

AN CHRISTVS DOMINVS SIT REALITER PRÆSENS IN SANCTISSIMO EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

QVamuis Ecclesia Catholica firmiter semper realem corporis & sanguinis Christi præsentiam in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento tanquam fidei dogma amplexa sit, idque propter expressa ipsius Christi domini verba, quæ in vltima cœna dixit: Sectarij tamen nostri temporis, & ante illos alij illam negare non sunt veriti.

Contra hos hoc paragrapho Catholica veritas propugnanda est, & ipsorum insania refellenda. Probatur igitur: 1. ex ipsis verbis Christi quæ in vltima cœnâ dixit, *Accipite & manducate, hoc est corpus meum.* Et *Accipite & bibite, hic est sanguis meus.* Quæ verba ita clara sunt vt neque metaphoræ, neque motonymiæ, neque vlli alteri figuræ locum relinquant. 1. Quia quemadmodum, si Christus dixisset hic est panis triticeus, aut hoc est vinum Hispanicum, quod vobis sumendum porrigo, nihil fuisset obscuritatis: ita nulla est obscuritas, nec vllus dubitare debet, quin verum corpus & sanguinem suum dedesit, cùm dixit *Accipite & manducate, hoc est corpus meum: Accipite & bibite, hic est sanguis meus.* 2. Similis est hæc sententia illi Dei Patris, Math. 3. & 17. *Hic est filius meus dilectus.* Vnde si licet hæc verba Christi in vltima cœnâ dicta

per figuram interpretari, licebit etiam verba illa Dei Patris simili modo exponere; & si impium est verba illa Dei Patris per figuram exponere, impium etiam erit in his verbis Christi, *Hoc est corpus meum*, figuram constituere. 3. Verba testamentorum nullum figuratum debent continere sermonem, sed quantum fieri potest debent esse clara ac perspicua, ad omnes lites & difficultates hæredibus tollendas: constat autem nobis in vltima cœnâ a Christo prædictis verbis testamentum relictum. sic enim ipsemet asserit Lucæ 22. *Hic est calix nouum testamentum in meo sanguine,* Quemadmodum igitur, si cui parens testamento reliquisset domum cum vinetis & hortis, non de tabella quæ forte in supellectili paterna reperiretur, pictæ domus, horti, vineæ verba testamenti intelligeret, sed de vera domo, vineâ & horto. Ita verba testamenti Saluatoris nostri non de similitudine corporis, sed de ipso vero corpore accipienda sunt. 4. Nulla verba antecedentia vel consequentia ostendunt figuratam esse hanc locutionem, quemadmodum fit in alijs parabolis & similitudinibus, veluti apud Math. 13. 38. *Semen est verbum Dei*, & 1. ad Corinth. 10. 4. *Petra erat Christus* Et sic de reliquis: hic autem nihil apparet eiusmodi, imò ex verbis sequentibus potiùs colligimus realem Christi præsentiam. Lucæ enim 22. Græcè pro eo, quod nos habemus, *pro vobis effundetur*, legitur participium *ecchonómenon*, hoc modo: *Hic est calix nouum testamentum in meo sanguine pro vobis effundendus*, id est potus ille qui erat in calice vt intelligamus eundem illum sanguinem qui calice bibendus dabatur in cruce pro nobis postridie effusum. 5. Denique Si Rex aliquis alicui Reipublicæ seriò promittens, vel certam pecuniæ vim vel aliud eximium donum, pictam deinde pecuniam vel imaginem illius doni mitteret, indignam se rem faceret ac planè ridiculam. Christus igitur dominus qui Ioannis 6. tam multis verbis tamque seriò spopondit Ecclesiæ suæ daturum se corpus & sanguinem suum in cibum & potum: *Panis* (inquiens) *quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo* [hoc enim in Græco codice additur) *pro mundi vita &c.* Certè illusisset Ecclesiæ suæ, si præter frustum panis quo corpus illud significaretur nihil reliquisset.

Probatur 2. ex 1. ad Cor. 11. versu 27. vbi dicitur quod *Quicunque manducauerit panem hunc vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Ex his verbis colligitur euidenter id quod manducatur & bibitur indignè ab indigno esse corpus & sanguinem Domini. Neque enim potest ille esse reus corporis & sanguinis Domini qui nihil accipit nisi panem & vinum. Respondent aliqui Sectariorum eos qui

Sacramentum indignè recipiant, ideo esse reos corporis & sanguinis Domini, quia recipiunt panem & vinum quæ sunt signa figuræ & imagines corporis & sanguinis Domini.

Sed contra hanc solutionem est. Nam si ideo ab Apostolo, qui indignè recipiunt panem & vinum, rei sunt corporis & sanguinis Domini, quia indignè recipiunt figuras, signa & imagines corporis & sanguinis Domini, ergo qui abutuntur imagine Christi rei erunt maximi peccati contra Christum: hoc autem faciunt omnes aduersarij, omnes enim imagines etiam Christi vt idola reijciunt, lacerant, ac igni comburendas tradunt. Vnde vt optimè notauit Gordonius noster controuersiâ 3. de Sacramento Eucharistiæ c. 13. *Noua est ista & mira aduersariorum religio in imagine: nam quas alibi vt idola reijciunt, hic nimis extollunt.* 2. Contra solutionem datam facit, quod Apostolus non loquatur de abusu signorum duntaxat, verùm etiam de iniuriâ illata ipsi corpori & sanguini Christi, id quod Beza ingenuè fatetur ad cap. 9. contra primam repetitionem Claudij de Sainctes. Nam cùm videret verba Apostoli aliud planè significare quàm abusum solius signi sensibilis, agnoscit etiam Apostolum loqui de iniuriâ, eaque præcipua quæ infertur rebus significatis, corpori videlicet & sanguini Christi. Verba enim Apostoli clara sunt & aperta in primis quia non dicit eos qui indignè sumunt, esse reos signorum duntaxat, sed esse reos corporis & sanguinis Domini. Quibus verbis significat non vulgare aliquod crimen committi, cuiusmodi est indigna vsurpatio quorumuis signorum sacrorum, sed immane flagitium: idque contra ipsum corpus Christi. Deinde cùm paulò post explicat Apostolus quanam ratione sint isti rei corporis & sanguinis Christi, dicit eos esse reos quia *non dijudicant corpus Domini*: hoc est non discernunt illum à cibis communibus, vt interpretentur ipsi etiam aduersarij, præsertim Caluinus & Beza ad illum versum 29. Causa igitur damnationis est, quod non rectè dijudicant seu discernunt ipsum Christi corpus quod illis offertur, nec tanto honore & reuerentiâ illud suscipiunt, vt deberent, *veneratione singulariter debita*, vt loquitur diuus Augustinus tom. 2. epist. 118. ad Ianuar. cap. 3.

Probatur 3. Caluinistæ dicunt se realiter paricipes esse corporis & sanguinis Domini, quando communicant, ergo in Sacramento adsunt realiter corpus & sanguis Domini, alioquin opinio ipsorum seipsam euerteret. Antecedens est ipsorum: consequentia sic probatur. Non possunt hic accipere quod non est hic, ergo si quando communicant, realiter accipiunt corpus Domini, realiter ibi erit corpus Domini.

Dices Caluinistas quidem realiter quidem accipere corpus Christi, sed non quod sit ibi, sed quod sit in cœlo. Sed contra est quia ipsi non possunt ascendere in cœlum realiter, nec per animam nec per corpus quando communicant, sed semper realiter hærent in terrâ: quomodo ergo possunt realiter accipere corpus Domini, quod vsque ad diem iudicij extra cœlum non erit, vt ipsi dicunt? an fortassis ipsi in cœlum ascendunt vt realiter ibi corpus Christi accipiant? Hoc certè mirabile erit quemuis Caluinistam plus posse quàm Christum aut Christi corp⁹: non enim potest Christi corpus per illos simul realiter esse in cœlo & in terra: & tamen quiuis Caluinista dum communicat simul erit realiter terra & in cœlo.

Dicent se per fidem realiter participes esse corporis & sanguinis Domini. Sed contra est, quia fides tua non efficit vt vlla tui pars, id est, neque animus neque corpus realiter in cœlo sit, ergo non potest illic realiter alimentum accipere. Num si Romam si Hierosolymam defixa cogitatione ad animum retuleris, realiter Romæ, realiter Hierosolymis fuisse dicendus es? Restat ergo ostendas, qui fieri possit vt anima quæ realiter non ascendit in cœlum, realiter Christi carne vescatur, nisi Christus verè ac realiter adsit in terris: & quidem vno tempore multis simul in locis, cùm eodem sæpe momento multi vestrum per Germaniam, Scotiam, Galliamque communicent. Dices nescire te modum, quo realiter participes corpus Domini, pasci te tamen scire. Itane? Si nescis quomodo illa fiant, & tamen fieri credis, quomodo realiter non realiter in Sacramento esse credis, etiamsi non intelligis? Cur tanta in transsubstantiationem audacia, tanto furore agis? Denique vt nescias modum, at saltem scis eiusmodi modum esse qui te faciat non cogitatione tantùm ac fide, sed reipsa corpori Christi contiguum, vel fatendum te non reipsa corpus Christi accipere.

Multis argumentis probari posset hæc eadem veritas, sed breuitatis causâ illis omissis tantùm aduerto realem præsentiam Christi Domini in sanctissimo Eucharistię Sacramento, agnoscere Ioannem Hus quem Sectarij suum esse volunt, Ipse enim in tractatu de hoc Sacramento, (quem se conscripsisse testatur epist. 51. in carcere paulò ante mortem) apertissimè agnoscit transsubstantiationem panis & vini, adorationem Eucharistiæ, & Sacrificium Missæ: & addit nunquam se aliter docuisse aut sensisse, de quo ipsum veritatis inimici mendaciter accusarunt. Huius rei testes sunt & verba illa rythmi cuiusdam Ioannis Hus de hoc Sacramento, quę extant in 2. tom. operum Hus: sunt autē Huiusmodi.

Non est panis sed est Deus,
Homo liberator meus,
Qui in cruce pependisti,
Et in carne defecisti,

Non augetur consecratus,
Nec consumptus fit mutatus
Nec diuisus in fractura
Plenus Deus in statura.

---

§ 2.us.

DE INSTITVTIONE DIVINI SACRIFICII MISSÆ.

Vbi ostenditur in Missa verum sacrificium Deo offerri.

MIssæ nomen nouum esse, ac à sancto Gregorio inuentum contendunt Nouatores. Sed falluntur; nam cùm ipsa ferè Ecclesia natum esse certum est: eo enim vtitur Clemens Romanus qui passus est anno Domini 102. in epist. 3. scribens. *Non vtique Missas, sine eius* (nempe Episcopi) *iussu quisquam præsbyterorum in sua parochiâ agat.* Et paulò post. *Quoniam in alijs locis sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in ijs in quibus Episcopus proprius iusserit.*

Hoc igitur supposito, videamus nunc an Euangelicæ legis auctor Christus dominus, instituerit diuinum sacrificium Missæ. Qua in re partem negantem amplectuntur Sectarij nostri temporis; affirmantem Catholici, cum quibus dicendum est diuinum hoc sacrificium institutum fuisse à Christo Domino.

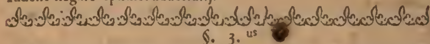
Probatur conclusio clarè ex Lucæ 22. Mathæi 26. Marci 14. & 1. ad Cor. 11. ex quibus locis luce clarius est à Christo Domino fuisse institutum: cùm & ipse Deo Patri in vltima cœna illud obtulerit, & præcepit vt idem deinceps Apostoli quos sacerdotes ordinauit, cæterique deinceps eodem caractere insigniti, in sui memoriam facerent. Oportuit enim Authorem Euangelicæ legis instituere Euangelicum etiam Sacrificium, quod cum lege transfertur, vt ait D. Paulus ad Heb. 7. & sacrificium. quod sacerdotium tanquam corollarium necessariò sequitur, vt docet idem Paulus cùm ad Heb. 8. inquit, *Omnis Pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur: Vnde necesse est & hunc habere aliquid quod offerat.* nempe diuersum ab antiquis sacrificijs. Cùm sine his religio esse non possit.

Ex his habemus institutionem diuini Sacrificij Missæ. superest disputandum an in Missa verum sacrificium Deo offeratur.

Dicendum est offerri. Probatur primò ex dictis. 1. Christus in cœna

dixit discipulis. *Hoc facite in meam commemorationem.* Sed his verbis instituit, ordinauit ac præcepit Christus vt Apostoli & alij Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem ipsius tanquam verum sacrificium nouæ legis, ergo in Missa offertur ex præcepto Christi verum & proprium sacrificium corpus Domini. Maior habetur Lucæ 22. Minor probatur cùm dixit. *Hoc facite in meam commemorationem.* præcepit vt Apostoli illud facerent quod ipse tunc faciebat. Atque Christus in cœna obtulit Deo Patri corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini, ergo &c. Maior patet quia pronomen hoc demonstrat necessariò rem præsentem. Minor probatur ex ijs quæ fecit & dixit Christus Dominus in cœna. Vt autem intelligatur hæc probatio duo supponenda sunt; primum quid egerit Christus in cœna: deinde quid sit sacrificium. Et de priori quidem nulla est difficultas, quia hoc Euangelistæ & Apostolus Paulus declarant. De posteriori non idem sentiunt omnes: nam aliter definiunt sacrificium, aliter Caluinistæ, aliter Catholici. Verùm quocunque modo definiatur ostendemus Christum instituisse sacrificium. Lutherani in apologià confessionis Augustanæ in cap. de Missa sacrificium ita definiunt, Sacrificium est ceremonia vel opus quod nos Deo reddimus vt eum honore afficiamus. Sit argumentum. Christus in cœna tale opus & talem ceremoniam exhibuit, ergo &c. Probatur antecedens, quia Christus reddidit Deo Patri totum illud opus quod fecit in cœna, idque vt eum honore afficeret; nam Christus antequam daret corpus & sanguinem suum, gratias egit Patri, & rursus post cænam hymnum dixit Patri. Nos etiam iam cùm recitantur verba Christi, Christo Deo ipsam actionem reddimus quia ita præcepit, idque vt eum honore afficiamus: nam fit in commemorationem Christi, ergo &c. Caluinus lib. 4. instit. cap. 18 sect. 13. reiecta definitione Lutheranorum definit sacrificium esse quicquid animo Deo offertur; ex quâ definitione facilè probamus Christum in cœna sacrificasse & instituisse sacrificium. nam certum est quod Christus totam actionem suá cœna fecerit ad gloriam Dei. Et certum est nos totam actionem cœnæ debere dirigere in gloriam Dei, & offerre in commemorationem Christi. Vera & exacta definitio sacrificij est ista. Sacrificium Dei visibile est res sensibilis Deo oblata cum quadam sacra immolatione. vel est ipsamet sacra immolatio talis rei. Ex hac definitione sacrificij sequitur tres esse conditiones sacrificij. Prima, vt sit sacra immolatio vel reipsa vel representatione. Secunda, debet esse res sensibilis quæ sit victima. Tertia, debet illa res sensibilis & immolatio immediatè ad Deum dirigi per oblationem.

iam ex his probenus sacrificium missæ esse vnum & proprium sacificicium. Illud quod in se complectitum rem sensibilem Deo oblatum cum Sacra immolatione Christus in cœna instituit omnia ista tria complectitur ergo se. Maior patet ex dicta definitione & quamuis illam reijciant sectarij tamen vt ex ipsorum definitionibus latis constat non possunt negare enim definitio sacrificij conuenienter quod Christus in cœna instituit. Minor probatur ex verbis Christi. Rem sensibilem ostendit Christus cum dixit. *Hoc est Corqus meum: Hic est sanguis meus* Quod ista Deo offerebantur tunc temporis constat ex ijs verbis. *Quod pro vobis datur. Pro vobis frangitur. Pro vobis effunditur.* Denique ostendit, etiam sacra immolatio quando dixit. *Hoc facite in meam commemorationem* de re sensibili nullus potest dubitare quis constat sacrum esse rem sensibilem, deinde esse hic immolationem per repræsentationem nō audent negare ipsimet aduersarij.

§. 3.us

AN CHRISTVS DOMINVS ITA SIT MEDIATOR NOSTER, VT Sancti nullo modo mediatores esse possint inter Deum & homines.

AFFIRMANT hæretici propter ea quibus vbi etiam de ima quod Apostolus Paulus (inquiunt) 1. Timotheum 2. versu 5. dicat vnum tantum esse Mediatorem Dei & hominum Christum Iesum. Sed misere errant, nam primo non habet Apostolus vnicum esse tantum M diatorem, sed illi vocem illam tantum addiderunt 2. quamuis Apostolus haberet eo loco vnicum tantum esse Mediatorem, tamen nihil faceret ille locus contra cultum Sanctorum, quia loquitur Apostolus ibi ex Mediatore per redemptionem, quem vnicum tantum esse fatentur omnes Catholici. *Vnus enim Deus,* (inquit) *Vnus & Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. &c.*

Probemur ergo contra vos Hereticos sanctorum cultum 1. probatur exemplis scripturæ Abraham adorauit Angelos Genes. 18. idem fecit Lots. Genes. 19 Balaam adorauit Angelum pronus in terram nume. 22. & Iosue 5. hic autem cultus erat plusquam ciuilis; quia isti tantum adorabunt quando sciebant esse Angelos, non antea. Rursum Abdias adorauit Eliam 3. Reg. 8. Saul animam Samuelis 1. Reg. 28 Nabuchodonozor danielem non repugnan tem, Daniel. 3. cum vero iste secundum dignitatem ciuilem longe maiores fuerint ijs quos ado-

rabunt constat adorationem sacra fuisse non sibilem. Nec refert quod Nabuchodonozor ibidem iusserit Danieli offerre sacrificium. Quis cum diserte profiteretur Deum Danielis esse Deum deorum, non ipsi Danieli sed deo Danielis illud afferre voluit vt exponit D. Hieronimi in eum locum. Alij per hostias intelligunt per munera & oblationem communiter dictamſ quæ hominibus etiam fieri cousuenit. Et hæc expositio conuenit translationi 70. & textui hebraico.

Probatur 2. ratione sancti in cœlo regnantes adorari possunt aliquo genere adorationis, illa non est ciuilis ;ergo sacra ac religiosa. Maior probatur quia clarum est sanctos esse nobis superiores, omnes autem superiores aliquo genere adorationis adorari possunt siue honorari. Minor probatur nam qualis est excellentia eius quem adoramus, talis est adoratio, adoratio enim est testimonium est excellentiæ ; atque excellentia Sanctorum longe nobilior est & alterius rationis quam omnis excellentia aut dignitas humana vel politica, consistit enim in sanctitate perfecta adoptione in filios Dei, cōplectæ beatitudine potestate qua cœli Reges nominantur, Lucæ. 22. *Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum.* Quis non videt talem excellentiam incomparabiliter alteriorem esse omni politica excellentia, & per cōsequens adeo rationem quæ ob eam sanctis defertur esse òmni adoratione politica sublimorem.

Probari 3. posset authoritate sanctorum PP. quorum plurimos citat vasquez lib. 1. de adoratione disp. 5. cap. 2. sed eos omitto, quia pro nobis esse non negant sectarij, dicunt in hoc lapsos fuisse aut cōsuetudini populari se accomodasse : quod quam vanum sit & impium nemo non videt.

Probatur denique quia ipsi aduersarij vt veritatis conuicti hanc Catholicam doctrinam veram esse fatentur. Et quidem caluinus lib. 2. de reformatione Ecclesiæ expresse ait. Libenter colimus virginem Mariam dominam nostram eo idem docet Lutherus in purgatione quorundam articulorum, vbi ita loquitur. *Cum tota Ecclesia Christiana sentio & iudico, sanctos nobis bonorendos esse atque inuocandos.* Scio hos, alibi sibi contradicere Luterus enim in serm. de mammona it a loquitur *Pro meritis Petri ne vnum quidem obolum darem vt me iuuaret : seipsum enim adiuuare non potest.* Caluinus autem in lib. de ratione reformanda Ecclesiæ ita loquitur. *Omitto Dominum & similes carnifices. Omitto Medandũ lubinam, & similes bestias.* Sed in hocse hereticos ostēdunt hoc est lees & inconstātes.

Quæ resquid dicendũ sit de reliquis. Possunt ne honnorar iac veuerari?

Respondeo. Est de fide definitum in. Concil. Gangrensi can. 5. & in 7. Synodo actione 7. in Concil. can. 14. & in multis alijs consilijs. 2. constat ex Scriptura ex qua hanc veritatem probat D. Hieronymas contra vigilentium. Nam ex deuteronomij vltimo constat corpus Moysis ita honoratum vt proprijs manibus ipse Deus vel (vt inqnit epiphanius hæresi 9.) Angeli sepelierint ipse Deus in honorem Elisæi miraculum edidit, suscidando mortuum, cuius cadauer tetigerat ossa Prophetæ 4. Reg. 15. 4. Iosias Rex volens omnem idolatriam & superstitionem euertere : cum multa corpora quæ in monte sepulta erant combussisset 4. Reg. 23. ossa Elisæi & alterius prophetæ seruauit intacta.

Superest vltimo loco aliquid de imaginibus dicendum. Vtrum nempe licitæ sint & an sint adorandæ. Et quidem.

Licitas esse est de fide & sæplus definitum sed potissimum in duabus synodis generalibus nemqe synodo 7. quæ fuit Nicen. 2. expresse conuocata aduersus iconoclastas anno 787. sub Adriano 1. Pontifice, Imperatoribus constantiæ & ireue eius Matre, & tridentino sess. 25. decreto de reliquijs & imaginibus. Et Probatur 1. quia nec ex natura rei nec vlla lege positiua sunt illicitæ. Quod non ex natura rei patet quia Deus in veteri testamento iussit imagines fieri, nempe imagines Cherubini super arcam exod. 25. & imaginem æneam num. 21. deinde si imagines ex natura rei essent illicitæ ipsa quoque ars pictoris & stuatuaria ex natura rei malæ essent, sicut necromentia & similes at hoc præterquam quod perse absurdum sit, repugnat scripturæ quæ axod. 31. & 36. testatur Deum has artes hominibns infudisse iam quod lege positiua nō sint illicitæ patet quia nec in scriptura nec alibi constat talis prohibitio : imo Ecclesia semper iussit eas haberi, & hinc.

Probatur 2. ex perpetuo vsu Ecclesiæ quam primis etiam sæculis de quibus solis dubium esse potest, imagines habuisse constat ex imaginibus varijs Christi quæ tunc extiterunt: & quidē vt alia omittam, Christus ipse linteo faciei admoto suam impressit imaginē eamque ad Abagarum Regem transmisit vt referunt Euagrius lib. 4. hist. Ecclesiasticę cap. 26. addens illius imaginis præsentia ciuitatem Edessenam ab incendio fuisse liberatam : Metaphrastes in vita constantini, damascenus orat 1. de imaginibus & alij.

Iam quod imagines sacræ sint adorandæ probatur 1. ex scriptura. Si quid enim obstaret huic adorationi, esset quod imagines sint inanimatæ, atqui iuxta scripturam aliquid inanimatum adorari potest ergo Minor ostenditur 1. quia in veteri testamento iussit Deo arca fœderis &

INDEX CAPITVM ET PARAGRAFO- huius liber tertius.

Pars prima. Caput primum.

Caput secundum.

Caput tertium.

PARS SECVNDA

caput primum.

Caput secundum.

Caput tertium.

Caput quartum.

FINIS.

APPROBATIO.

Opus istud, cui inscriptio est DE STATV HOMINIS, VETERIS SIMVL AC NOVÆ ECCLESIÆ, ET INFIDELIVM CONVERSIONE, non modò vel cum generali Ecclesiæ sententia, vel cum saluberrima fidei doctrina, vel cum probis moribus & vitæ sanctimonia sentit & conspirat vehemenrer; sed multa passim offenduntur in eo, quæ ad historiæ cum sacræ, tũ profanæ notitiam pertinent, scitè eruditè commemorata, & acutè disceptata. Tam pius proinde labor, vtilis tersus & eruditus in lucem tuto proferatur. Ita sentimus nos Doctores Theologi Parisienses.

F. Stephanus Reuerdy
Augustinensis.

IOANNES LAISNE'